

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Náhradní rodinná péče

Vypracovala: Markéta Bohatá
Vedoucí práce: doc. MgA. Stanislav Suda, Ph.D.

České Budějovice 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma „ Náhradní rodinná péče“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/11998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu výsledků obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací systémem odhalování plagiátů.

V Klatovech dne 20. června 2014

.....

Markéta Bohatá

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu doc. MgA. Stanislavu Sudovi, Ph.D. za poskytování cenných rad, odborné vedení, ochotu, připomínky, trpělivost a celkovou podporu při psaní mé práce.

Abstrakt

Cílem bakalářské práce bylo zjištění názorů lidí, kterých se náhradní rodinná péče týká. V teoretické části jsou definovány základní pojmy náhradní rodinné péče, právní řád v současnosti, historie náhradní rodinné péče, jak probíhá realizace procesu odebrání dítěte z biologické rodiny a různé pohledy na náhradní rodinnou péči. V praktické části v rámci kvalitativního výzkumu jsou vedeny rozhovory. Poznatky výzkumníka z rozhovoru jsou shrnuty v závěru v praktické části bakalářské práce.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounská péče, osvojení, poručenství

Abstract

Main aim of bachelor work was to find out opinions of people, whom are related to surrogate family care. In the theoretical part are defined basic words as surrogate family care, rule of law in time being, history of surrogate family care.

Here is described also the process of child segregation from biological family and difference of views on surrogate family care. Practical part of work consists of frame of qualitative research, where are presented conversations.

Pieces of knowledge from these talks are composed of conclusion and issued in the end of work.

Keywords: surrogate family care, foster care, adopting, guardianship

OBSAH

ÚVOD.....	- 7 -
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	- 9 -
1.1 Základní pojmy.....	- 9 -
1.1.1 Mateřství.....	- 9 -
1.1.2 NRP.....	- 9 -
1.1.3 Osvojení.....	- 10 -
1.1.4 Poručenství.....	- 12 -
1.1.5 Pěstounská péče.....	- 12 -
1.1.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu	- 13 -
1.1.7 Svěření do péče cizí osoby	- 14 -
1.2 Právní řád.....	- 15 -
1.2.1 Úmluva o právech dítěte.....	- 16 -
1.2.2 Zákony související se sociálně-právní ochranou	- 16 -
1.2.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí	- 19 -
1.3 Historie, vývoj NRP	- 22 -
1.4 Proces odebrání dítěte z biologické rodiny	- 23 -
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	- 25 -
2.1 Cíl práce, výzkumná metoda, účastníci výzkumu, výzkumné otázky k rozhovoru	- 25 -
2.1.1 Cíl práce.....	- 25 -
2.1.2 Výzkumná metoda	- 25 -
2.1.3 Účastníci výzkumu	- 29 -
2.2 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	- 30 -
2.2.1 Výzkumný rozhovor	- 30 -
2.2.1.1 Rozhovor s osobou č. 1 (veřejnost)	- 30 -
2.2.1.2 Rozhovor s osobou č. 2 (osvojení).....	- 32 -
2.2.1.3 Rozhovor s osobou č. 3 (OSPOD).....	- 35 -
2.2.1.4 Rozhovor s osobou č. 4 (pěstounská péče).....	- 38 -
2.2.1.5 Rozhovor s osobou č. 5 (veřejnost)	- 41 -
2.2.1.6 Rozhovor s osobou č. 6 (osvojení)	- 43 -
2.2.1.7 Rozhovor s osobou č. 7 (OSPOD).....	- 45 -
2.2.1.8 Rozhovor s osobou č. 8 (pěstounská péče).....	- 47 -
2.2.2 Vyhodnocení.....	- 50 -
ZÁVĚR	- 53 -
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	- 55 -
SEZNAM PŘÍLOH:	- 57 -

ÚVOD

Má bakalářská práce s názvem „Náhradní rodinná péče“ se zabývá teoretickými poznatky s oblasti náhradní rodinné péče a shromažďuje informace, které se vztahují k náhradnímu řešení situace dětí, které nemohou vyrůstat v prostředí své biologické rodiny. Práce je stručným průvodcem současné právní úpravy náhradní rodinné péče, doplněna o pohledy odborníků, kteří se pohybují v této oblasti.

Autorka práce pracovala od roku 2008 v Domově pro osoby se zdravotním postižením v Bystřici nad Úhlavou, Nýrsko 340 22. Zde byli jejími klienti, osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům a také děti, kterým byla soudním rozhodnutím nařízena ústavní výchova a nebyla jim zprostředkována náhradní rodinná péče. Tyto děti byly naprosto odkázány vyrůstat v prostředí zařízení, které nikdy nemůže uspokojit jejich potřeby tak, jako potřeby dětí v náhradní rodinné péči.

Milující a zdravá rodina je jedním z nejdůležitějších smyslů v našem životě. Není to ale vždy tak pravdivé a reálné, kolem nás, v našem životě, v našem městě, v České republice existují také děti, které milující rodinu postrádají. Chybí jim rodiče, sourozenci i ostatní příbuzní, z různých důvodů, které jim osud v životě nadělil. Pro tyto zmíněné děti je tedy potom lepší, když jsou adoptovány nebo přijaty do pěstounské péče, kde naleznou milující lidi kolem sebe, kteří je budou mít rádi a dostane se jim od nich vše potřebné, hlavně cit a láska, plná náruč objetí. Tyto děti mají možnost i jiné formy náhradní péče, např. v rámci institucionální výchovy, kde může být dítěti poskytována kvalitní výchova. Myslím si, že tento typ výchovy jak uvádím v institucionálním zařízení je stále lepší, než kdyby dítě vyrůstalo v nefungující biologické rodině, prožívalo by negativní emocionální zkušenosti a bylo doma rodičům spíše na obtíž.

Jako jeden z nejdůležitějších aspektů v životě je příprava dítěte pro jeho následný a samostatný život.

V teoretické části je cílem práce vymezit základní pojmy týkající se náhradní rodinné péče, přiblížit historii, nastínit právní řád, proces odebrání dítěte z biologické rodiny a úskalí náhradní rodinné péče z různých úhlů pohledu.

V praktické části se budu zaměřovat na pracovníky OSPOD, na rodiny dětí v náhradní rodinné péči, na centra zabývající se tímto tématem a na zjištění názorů běžné veřejnosti osob.

Do bakalářské práce jsem si vybrala kvalitativní výzkum, který bude proveden metodou rozhovoru.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Základní pojmy

Pro potřeby práce jsou v této kapitole uvedeny a vyloženy základní pojmy, které souvisí s výše uvedeným zvoleným tématem.

1.1.1 Mateřství

Matkou dítěte je žena, která porodila dítě. Život podle Matějčka není natolik jednoduchý. Autor podotýká, že i výchova je interakcí mezi rodičem, či vychovatelem a dítětem, či vychovávaným. Jde o vztah.¹

Rodiče žijí v naději, že je děti neopustí ani v době, když se osamostatní a založí si vlastní rodinu.²

Autorka Northrupová uvádí definici mateřství jako: „ *Vytváření pouta s dítětem.*“ Proces spojení s dítětem začíná dlouho předtím, než se vyklube na svět. Události spojené s porodem mohou mít značný vliv na matčiny city k dítěti. Dítě celých čtyřicet týdnů poslouchá matčin tlukot srdce, plave v teplé plodové vodě a schovává se v temném nitru matčina těla.³

1.1.2 NRP

Náhradní rodinná péče, dále jen NRP má několik forem. Forma osvojení, pěstounská péče (PP), pěstounská péče na přechodnou dobu (PPPD) a poručenství.

V České Republice vyrůstá zhruba 1% dětí mimo vlastní rodinu.⁴

Jedná se o děti, jejichž rodiče je nemohou, nechtějí nebo nezvládají vychovat sami. K častým důvodům zařazení dítěte do náhradní rodinné péče jsou nezvládnutá výchova, zanedbávání, týrání dětí, alkoholismus, trestná činnost rodičů či nízká sociální úroveň rodiny.⁵

¹ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, str. 44-45

² MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, str. 28-33

³ NORTHRUPOVÁ, CH. *Od prvního početí po stáří*, str. 153

⁴ GABRIEL, NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, str. 28

⁵ VOCILKA, *Dětské domovy v České republice I. – teoretická východiska*, str. 35

Ve většině případů tyto děti své rodiče mají, jsou tedy většinou tzv. sociálními sirotky. Pouze 1-2% dětí jsou skutečnými sirotky. Tyto děti jsou pak odsouzeny prožívat část či celé své dětství a období dospívání v náhradní rodinné péči.

NRP je forma péče o děti, kde je dítě vychovááno v prostředí, které se nejvíce podobá přirozené rodině, dítě je svěřeno do péče „náhradním“ rodičům, jedná se o adopci a pěstounskou péči.⁶

Raný vývoj dítěte v NRP je nejčastěji vymezen narozením až dosažením tří let života. V kontextu medicínských, psychologických i sociálních věd toto rozmezí považováno za nejdůležitější a zároveň za nejcitlivější období. Probíhají zde zásadní vývojové změny, a to ve všech oblastech vývoje, které také přímo určují veškeré kvality budoucího života daného jedince. Rané období v NRP je etapou velmi rychlého vývoje ve všech oblastech, kterou nelze srovnávat s žádnou následujících vývojových etap.⁷

Autorka Vágnerová uvádí, že se dítě může stát smyslem existence svých rodičů. Vychovat dítě má nezpochybnitelný význam a pokroky u dětí znamenají pro rodiče neskutečně velkou chloubu a mohou umožňovat rodičům, aby soupeřili se svými vrstevníky. Rodičovská role se dostává do takové míry, že po odchodu dětí v dospělosti může nastat rána rodičům, že se s tím těžko vyrovnávají a poté hledají těžce nový smysl života. Uspokojení ze svého díla mohou prožívat i náhradní rodiče, jedna pěstounka říká: „*Děti jsou dar a starat se o dítě, je to nejkrásnější, co jsem zažila.*“⁸

1.1.3 Osvojení

Právní vymezení nacházíme v zákoníku č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Dle autorky Zezulové se dítě stává v osvojení plně dítětem nových rodičů, tedy se vším všudy. O osvojení především jeví zájem bezdětné páry a usilují o to, aby mohli ve svém životě naplňovat plně rodičovskou roli. Páry, které žádají o osvojení je jejich volba nedobrovolná, jelikož tito lidé touží po dítěti vlastním, ale k rozhodnutí o osvojení dochází obvykle po mnoha zklamáních, po nevydařených pokusech umělého oplodnění. Osud si s lidmi zahrává a někdy se v životě stane, že teprve žena přijde do

⁶ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*, str. 31

⁷ KOVAŘÍK A KOL. *Náhradní rodinná péče*, str. 56

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychický vývoj dětí v náhradní rodinné péči*, str. 110

jiného stavu až po přijetí dítěte do osvojení. Mnoha osvojitelů se stává velmi dobrými rodiči, osvojení můžou osvojitelé vnímat jako řešení své vlastní nedobrovolné bezdětnosti. Lidé, kteří se rozhodnou pro náhradní rodinnou péči, formu osvojení záleží na nízkém věku dítěte, inteligenci, ale i vzhledu, na zdravotním stavu dítěte, to je zcela naprosto přirozené. Osvojitelé by měli přijmout a naučit se žít se skutečností, že dítě má někde své biologické rodiče, že dítě může mít sourozence a je ovlivněno prožitky z raného dětství. To, že dítě v osvojení v rodinné náhradní péči má již danou genetickou výbavu nelze přemazat v rodném listě, ale po právní stránce bude již navždy jejich. O osvojení nežádají pouze bezdětné páry, ale i rodiče, kteří už jedno dítě mají vlastní, a jejich přáním by bylo, aby mělo dítě doma sourozence, nebo také i rodiče, kteří o své dítě přišli např. úmrtím a chtějí ho ve svých srdcích nahradit. Ale ať to jsou bezdětné páry, či páry s jedním dítětem nebo páry, které prožily úmrtí dítěte, všichni mají stejnou motivaci, ať jsou mezi nimi rozdíly. Je to touha mít dítě!⁹

Osvojitelé se stávají rodiče dítěte zapsanými v jeho rodném listě a mezi osvojiteli a osvojencem vznikají vztahy jako mezi rodiči a dětmi, dítě získává příjmení osvojitele, dítě se plně začleňuje do nové rodiny. Osvojitelé získávají k dítěti rodičovskou zodpovědnost, mají k dítěti vyživovací povinnost. Vztahy k jeho původním rodičům zanikají.¹⁰

Autor Matějček uvádí: „*Dítě znamená posílení rodinného společenství a přináší radost a zábavu. Jinak by byl život nudný*“.¹¹

Autorka Northrupová uvádí v literatuře, že pracovala dlouhodobě s řadou žen, které se vzdaly svých dětí a nabídly je k osvojení, a s jinými, které děti osvojily. V minulosti agentury zabývající se osvojením pracovaly za iluze diskrétnosti a nesdělovaly osobní údaje. Nyní je však situace jiná a osobních údajů se dožadují obě strany, jak osvojitelé, tak osvojené děti. Jedná se pro obě strany o emocionálně stresující záležitost. Pokrevní pouto je velmi mocné a silné, nese v sobě dávné vzpomínky. Většina osvojených dětí chce vědět, odkud jsou, co se děje s biologickou

⁹ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, str. 19

¹⁰ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, *Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*, 2009

¹¹ MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*, str. 55

rodinou a také biologické matky chtějí vědět, kde jsou jejich děti. Ve věcech osvojení existuje jediná věc, a to sice naprostá pravda.¹²

1.1.4 Poručenství

V případě, že dítěti zemřeli rodiče, nebo např. byli zbaveni rodičovské povinnosti, výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, musí soud dítěti stanovit poručníka, který je oprávněn nezletilé dítě vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů. Aby bylo možné považovat poručenství za formu náhradní výchovy, musí být splněna podmínka, že stanovený poručník o dítě osobně pečuje, pak má právo na stejné dávky ze systému sociální podpory jako pěstouni. Poručníci nabývají rodičovské zodpovědnosti v téměř celém rozsahu – podstatná rozhodnutí týkající se dítěte schvaluje soud. Poručník je povinen podávat pravidelně soudu zprávy o nezletilém.

1.1.5 Pěstounská péče

Autorka Zezulová uvádí, že u zájemců o pěstounskou péči zpravidla přibývají další motivace. Touha po dítěti je tou motivací největší, které se částečně mohou překrývat s motivacemi k adopci, např. mít sourozence pro dítě, které už v rodině je, řešení úmrtí dítěte v rodině atd.¹³

Do pěstounské péče soud svěřuje děti, jejichž výchova nemůže být zajištěna u rodičů. Pěstoun o dítě osobně pečuje a vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Souhlas rodičů se svěřením jejich dítěte do pěstounské péče není třeba, rozhodující pro umístění dítěte je soudně nařízená ústavní výchova. Dětem, kterým chybí rodinné prostředí zajišťují pěstouni, vazby na biologickou rodinu nejsou zpřetrhány. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti v běžných věcech. Zákonným zástupcem zůstávají rodiče, pokud je třeba souhlas ohledně důležitých věcí, např. vycestování do zahraničí, operace, volba povolání apod., je nezbytný souhlas zákonného zástupce. Pokud se pěstouni domnívají, že některá rozhodnutí rodičů nejsou v souladu se zájmem dítěte, mohou se domáhat rozhodnutí soudu. Vyživovací povinnost k dítěti svěřenému do pěstounské péče náleží nadále rodičům. Děti, které nejsou právně volné, tak pěstounská péče jim umožňuje přijetí do rodiny. Do

¹² NORTHRUPOVÁ, CH. *Od prvního početí po stáří*, str. 83

¹³ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, str. 22

pěstounské rodiny jsou nejčastěji umísťovány děti s různými zdravotními či psychomotorickými obtížemi, výchovnými obtížemi, děti starší, početnější sourozenecké skupiny a samozřejmě i děti jiného etnika. Děti žijící v péči pěstouna mohou být kontaktovány svými biologickými rodiči, tedy pokud soud nestanoví jinak. Pokud jsou rodiče dítěte zbaveni rodičovské zodpovědnosti, pak pěstounská péče probíhá bez účasti biologických rodičů. V zákoně o státní sociální podpoře jsou stanoveny dávky, které podporují pěstounskou péči a pěstouni jsou finančně podporováni. Pěstounská péče končí zletilostí dítěte, může být také zrušena, ale pouze z důležitých důvodů, a to rozhodnutím soudu. Pěstounskou péči lze zrušit tím, že o zrušení požádá sám pěstoun.¹⁴

Jedná se o garantovanou formu NRP, zajišťuje hmotné zabezpečení dětí, kteří se dítěte ujali a mají dítě ve své NRP. Podmínkou této formy je zájem dítěte, dítě může být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě, nebo manželům, kde dítě bude v pěstounské péči. Rozlišujeme dva typy pěstounské péče: individuální pěstounská péče- v běžném rodinném prostředí, druhý typ: skupinová pěstounská péče- v tzv. zařízeních pro výkon pěstounské péče nebo v SOS vesničkách.¹⁵

1.1.6 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu se od 1. 6. 2006 objevuje jako nový institut. Jedná se o formu péče, která je státem podporována, tato NRP bude poskytována dětem na dobu nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu. Orgán sociálně právní ochrany podá k soudnímu řízení návrh a soud určí svěřením dítěte do přechodné pěstounské péče. Soud má za úkol každé čtvrtletí přezkoumat, zda trvají důvody pro pobyt dítěte u pěstounů po přechodnou dobu. Tato forma péče je zrušitelná, pokud o to sám pěstoun požádá, nebo sám soud navrhne zrušení ze závažných důvodů, nebo již splnila svůj účel.¹⁶

Podle autorky Zezulové je forma NRP pěstounská péče na přechodnou dobu využívána zcela minimálně. Tato forma péče by mohla do budoucna nahradit kojenecké ústavy a tím by se snížilo riziko deprivčních projevů. Jde o jedinou formu

¹⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, *Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*, 2009

¹⁵ KOVAŘÍK, KOL. *Náhradní rodinná péče*, str. 54

¹⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, *Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*, 2009

péče prevence citové deprivace, která respektuje práva biologických rodičů a zároveň umožňuje vytvoření citového a bezpečného pocitu. Náhradní pěstouni by měli být od začátku vedeni a seznámeni s tím, že dítě, které mají v péči, může být v nejbližší době svěřeno do adoptivní rodiny, tímto by se dalo obejít rušivým a krizovým situacím při předání dítěte. Kolem osmého měsíce dítěte dochází obvykle k rozvoji separační úzkosti a předání dítěte by mělo proběhnout před tímto rozvojem. Pěstounská rodina na přechodnou dobu by měla být vysoce profesionální, měla by být součástí týmu, který pracuje s biologickou rodinou, mít odborné znalosti při řešení složitých situací a dostatek informací o legislativě. Děti jsou předány do náhradní péče, jelikož jejich rodiče mají většinou zdravotní problémy a jsou opakovaně nepřítomny.¹⁷

1.1.7 Svěření do péče cizí osoby

Soud může svěřit dítě do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud to vyžaduje zájem dítěte, tato osoba musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Důvody pro takovéto řešení jsou různé, nejčastěji jde o nemoc rodičů, jejich výkon trestu odnětí svobody či pobyt v cizině. Soud vždy dá přednost příbuzným dítěte, aby dítě bylo svěřené rodinným příslušníkům, většinou se jedná o prarodiče. O rozsahu práv povinností k dítěti určuje soud. Rodiče zůstávají zásadně nadále zákonnými zástupci dítěte.¹⁸

Podle autorky Zezulové je tato forma nejvolnější, podmínkou je, že to vyžaduje zájem dítěte. Rozhodnutím soudu je třeba stanovit práva a povinnosti osoby, které bude dítě svěřeno. Dítě je možné svěřit i do společné výchovy manželům.¹⁹

¹⁷ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, str. 174

¹⁸ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR, *Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*, 2009

¹⁹ ZEZULOVÁ, D. *Domov je místo, odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš*, str. 145

1.2 Právní řád

Právní řád tvoří všechny právní předpisy ve státě a je uspořádán stupňovitě. Vrcholem právního řádu je ústava a ústavní zákony. Na ně navazují ostatní zákony a zákonná opatření. Důležitost právních předpisů neboli jejich právní síla, souvisí s tím, který orgán je vydal a jak se nazývají. Právní řád se neustále vyvíjí a mění. Nové formy do něj vstupují a zastaralé normy se ruší.²⁰

Vrcholem pyramidy, jež názorně vystihuje náš právní řád, je ústava. Hlavními prameny ústavního práva České republiky jsou Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, která nabyla účinnosti dnem 1. ledna 1993, Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb., která je podle článku č. 3 ústavy součástí ústavního pořádku.

Listina základních práv a svobod stanovuje práva občanů, ale také práva dětí. Pro práci orgánu OSPOD je pilířem článek 6, kde je mimo jiné uvedeno, že každý má právo na život a že lidský život je hoden ochrany již před narozením.

„1) Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.

2) Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana v pracovních vztazích a odpovídající zdravotní podmínky.

3) Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.

4) Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

5) Rodiče, které pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

6) Podrobnosti stanoví zákon“.²¹

Výše uvedená ustanovení zdaleka nejsou všechna z obsahu zbývajících článků Listiny, která jsou respektována při výkonu SPOD, a jako tato jsou podrobněji zpracována ve zvláštních právních předpisech.

²⁰ RYŠKA, R. *Právo pro střední školy*, str. 10

²¹ LISTINA, Usnesení České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod uveřejněné pod č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992

1.2.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva vstoupila v platnost na základě svého článku 49 odst. Prvním dnem 2. Září 1990. Český překlad Úmluvy byl vyhlášen současně. V této normě se zdůrazňuje následující:

„dětství má nárok na zvláštní péči a pomoc,

rodina, jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti, v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, dítě musí být plně připraveno žít ve společnosti vlastním životem a být vychováno v duchu ideálů prohlášených v Chartě Spojených národů, a to zejména v duchu míru, důstojnosti, snášenlivosti, svobody, rovnosti a solidarity, dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.“²²

1.2.2 Zákony související se sociálně-právní ochranou

Dovoluji si ve zkratce vyobrazit základní kameny pro práci sociálního pracovníka v roli orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jedná se o normy, které musí mít každý profesionál po ruce, aby měl šanci najít řešení v obtížné situaci, ve které se mnohdy nezletilé dítě ocitá. Ve chvíli, kdy je zapotřebí takovou situaci neodkladně řešit není možné využít možnosti rady odborníka z oboru práva a proto s úmyslem vyřešit problém, co nejkvalitněji, musí se sociální pracovník spoléhat na své znalosti a schopnost orientace v právních normách.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině v platném znění

Tento zákon o rodině upravuje nejužší vztahy. Je v něm možné nalézt, kdy a jak dlouho rodič musí plnit výživovací povinnost k dítěti, zda je otec povinen přispívat matce, když je na mateřské dovolené, nebo také řeší situaci, kdy na výživné mají nárok rodiče. Zákon o rodině s drobnými změnami u nás platí 47 let.²³

²² ÚMLUVA, sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí, že dne 2. Listopadu 1989 byla v New Yorku přijata *Úmluva o právech dítěte*

²³ HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*, 7. Aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 01. 03. 2005

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

V Poslanecké sněmovně ČR je v současné chvíli ve druhém čtení dlouho očekávaná novela občanského soudního řádu (sněmovní tisk 478), která shrnuje všechny plány a záměry Ministerstva spravedlnosti ČR směrem k zefektivnění a zrychlení soudního procesu. Na program 39. Schůze poslanecké sněmovny se opět dostane ke konci října tohoto roku s tím, že se očekává, že bude na této schůzi, i když pravděpodobně s jistými změnami reagujícími na velké množství pozměňujících návrhů, které se v září objevily na jednání Ústavně právního výboru PS PČR, přijata.

Znalost výše uvedených právních norem úzce souvisí s výkonem funkce opatrovníka, kterým bývají pracovníci OSPOD usnesením ustanoveni v souvislosti s probíhajícími řízeními u okresních, či krajských soudů, či orgánů činných v trestním řízení.²⁴

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů

Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, řeší způsoby opatření, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Tj., řeší jednání s osobami mladšími osmnácti let.²⁵

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

„ Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob. “²⁶

Např. neplní-li zákonný zástupce nezletilého povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, vzniká zde prostředí vhodné k tomu, aby orgán sociálně-právní ochrany dětí přistoupil k možnostem vyplývajícím ze speciálního zákona a využil možnost např. podání trestního oznámení na rodiče v souvislosti se zanedbáváním vyživovací povinnosti. Sociální pracovník, v roli orgánu OSPOD, řeší taktéž závažnější situace s cílem chránit zájmy nezletilého. Tento zákon spolu s dalšími je oporou pro potlačení např. ohrožování mravnosti, mravní výchovy mládeže, týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě a další.

²⁴ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, Komentář, str. 364

²⁵ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, Komentář, str. 382

²⁶ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, Komentář, str. 408

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

„ Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit kupevňování zákonitosti, předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti.“²⁷

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Tato norma řeší účel a působnost školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči, specifikuje zařízení, upravuje zásady poskytování preventivně výchovné péče, definuje způsobilost pracovníků v zařízeních, ředitelů a osob odpovědných za výchovu. V souvislosti chodem zařízení upravuje tato norma i úhrady za péči, hospodaření s kapesným, osobními dary a věcnou pomoc. V závěru zde nechybí ani definování povinné dokumentace, uvedení možností sankcí a kontrol dodržování ustanovení tohoto zákona.²⁸

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Tento zákon se zabývá právní úpravou podmínek pro poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci. Další součástí této normy je mimo jiné i definování předpokladů pro výkon povolání sociálního pracovníka, který pracuje v sociálních službách, či přihlíží podle zvláštních právních předpisů k pracovníkům v oblasti pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a azylových zařízeních.

²⁷ NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, Komentář, str. 413

²⁸ HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině*, Komentář a předpisy související, str. 442

Rozhoduje-li sociální pracovník např. o tom, zda v rámci svých kompetencí podnikne zásah do rodiny, či je-li o to rodinou požádán, je možné tento zákon využít jako souhrnný přehled možností nabídky sociálních služeb, např. osobní asistence, odlehčovací služby, domovy pro osoby se zdravotním postižením, chráněné bydlení, krizová pomoc apod.²⁹

Na tuto formu navazuje taktéž vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Zde se podrobněji stanovuje způsob hodnocení úkonů péče o vlastní osobu a úkonů soběstačnosti pro účely stanovení stupně závislosti. Dále jsou zde definovány úkony, které se poskytují a maximální výše plateb za tyto služby. Sociálně-právní ochrana dětí se poskytuje samozřejmě i dětem, které jsou handicapované.³⁰

Zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře

Naplněním této právní normy se stát podílí na krytí nákladů na výživu a potřeby dětí a rodin. Dále podporuje rodiny i v přesně definovaných situacích. Je doplněný dalšími vyhláškami, které reagují na vývoj situace v naší společnosti, např. změny v souvislosti s výší nově stanoveného životního minima, jež je pilířem pro většinu dávek, apod.³¹

1.2.3 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání. Zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním. Sociálně-právní ochrana představuje soubor různých opatření a nástrojů, které je třeba používat včas, vhodně a účelně s vědomím, že základním principem při poskytování sociálně-právní ochrany je nejlepší zájem a blaho dítěte.³²

²⁹ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, tisk z ASPI PV649, dne 25. 10. 2010

³⁰ Vyhláška 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, uveřejněná v ÚZ č. 776 podle stavu k 25. 01. 2010, str. 203

³¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, uveřejněný v ÚZ č. 776 podle stavu k 25. 01. 2010, str. 6

³² <http://www.mpsv.cz/cs/7242>

Orgány sociálně-právní ochrany mohou zdokonalovat ochranu dětí za předpokladu, že s přibývajícími mezinárodními smlouvami, nařízeními Rady EU pracují a správně je ve vzájemných souvislostech využívají. Poskytování sociálně-právní ochrany dětí je velmi citlivé z úhlu pohledu soukromého a rodinného života. Zákon o SPO byl v souladu s ostatními právními předpisy přijat s tím, že orgány SPO musí respektovat následující pravidla:

Předním hlediskem poskytování sociálně-právní ochrany dětí je nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Sociálně-právní ochrana se až na výjimky poskytuje bezplatně. Náleží všem dětem mladším 18 let.

„Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím, za ochranu jejich zdravého vývoje z hlediska fyzického, psychického a mravního a ostatních aspektů integrity dítěte jako nositele práv daných Ústavou, Listinou základních práv a svobod a práv vyplývajících z mezinárodních závazků ČR. Stát však nenahrazuje povinnosti a odpovědnost rodičů, nezasahuje do jejich postavení jako nositelů rodičovské zodpovědnosti, nejsou-li práva nebo vývoj dítěte ohroženy.“

„Orgány s obecnou působností na úseku ochrany dítěte jsou soudy a orgány určené zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, tj. ministerstvo práce a sociálních věcí, krajské a obecní úřady a ve vztahu k zahraničí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Sociálně-právní ochranu dětí zabezpečují též kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu, poradní sbory a fyzické a právnické osoby, pokud obdrží pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí.“

„Vůdčím pravidlem pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany je princip preventivního působení na rodinné vztahy, jsou-li zasaženy tak, že přichází v úvahu působení veřejné moci. Opatření sociálně-právní ochrany jsou hierarchicky uspořádaná ve vnitřně provázaném celku umožňujícím volbu nástrojů podle konkrétní situace, v níž se dítě nachází. A podle intenzity ohrožení.“

„Důraz je také položen na ochranu dětí před sociálně patologickými jevy (tj. prevence rizikového vývoje dětí a minimalizace důsledků působení sociálně patogenních vlivů).“

„Děti dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo děti, které nemohou být ponechány v tomto prostředí, mají právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem v podobě některé z forem náhradní výchovy.“

„Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte a na jeho etnický, náboženský kulturní a jazykový původ.“

„V případě osvojení dítěte do ciziny je nezbytné respektovat princip subsidiarity, tj. považovat osvojení dítěte do ciziny za náhradní způsob péče a dítě tehdy, jestliže dítě nemůže být předáno do výchovy v zařízení nebo v rodině osvojitele nebo o ně nemůže být pečováno jiným vhodným způsobem v zemi jeho původu, k tomu jsou mezinárodními smlouvami a zákonem o sociálně-právní ochraně dětí uceleně formulována pravidla pro kontakt s cizinou ve věcech sociálně-právní ochrany dětí.“

„Orgánům sociálně-právní ochrany dětí se ukládá povinnost sledovat výkon ústavní nebo ochranné výchovy, aniž by zasahovaly do řízení a provozu zařízení, kde se vykonává ústavní, nebo ochranná výchova, cílem sledován je dodržování práv dětí, rozvoj duševních a fyzických schopností dětí, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v zařízení a jak se vyvíjejí vztahy mezi rodiči a dětmi.“

„Cílem sociálně-právní ochrany dětí je též sanace rodiny.“³³

Při poskytování sociálně-právní ochrany dětí se sociální pracovník zaměřuje na děti, jejichž situace je přesně definována v § 6 zákona o SPO. Zákon předpokládá, že pracovník uplatní při své praxi profesionální způsoby práce, tj. jak profesionální způsoby kontroly: opatrování, dozor, přesvědčování, k vyjasňování, tak i profesionální způsoby pomoci: doprovázení, vzdělávání, poradenství, terapie.³⁴

³³ NOVOTNÁ, V., BUBLEOVÁ, E. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, Komentář, str. 7, 8

³⁴ ÚLEHLA, I. Umění pomáhat, str. 33

1.3 Historie, vývoj NRP

Vývoj adopce sleduje vývoj kultury v evropské společnosti a její postupnou humanizaci. P. Vodák (1967) jej dělí do několika fází. Starý Řím představuje fázi první. Adopce se praktikuje ve vyšších společenských kruzích, a to především k zajištění kontinuity rodového jména a majetku. Středověk a novověk až do konce 18. století představuje fázi druhou. Formálně adoptuje děti jen šlechta, patřičný společenský status většinou hledá pro levobočky v panovnických rodinách a bohatí bezdětní manželé hledí svému rodu zajistit adoptí kontinuitu jména a majetku, nebo hledají náhradu za vlastní děti, které zemřeli. Obecný lid se ujímá cizího dítěte, ale velmi často ze zjištěných důvodů.³⁵

Nalezince byly trvalou a vydatnou zásobárnou dětí pro adopci, později i pro pěstounskou péči. Jejich zakladatelé (např. Vincent de Paul, prohlášený později za svatého, založil nalezinec v Paříži r. 1638) byli většinou vedeni ušlechtilou snahou zachránit dítě od smrti nebo od pokoutního obchodu a zneužívání, mnohdy i od zmrzačení za tím účelem, aby budilo soustrast a získávalo almužnu pro své majitele“. Osud sirotků a opuštěných dětí byl většinou žalostný. Měly nejnižší společenský status a byly nejlacinější pracovní silou, byla to nejnižší společenská spodina.

Následuje fáze třetí a tu představuje doba osvícenství. Nalezince se stávají obecnou potřebou a jsou jedním z logických projevů nastupujícího racionalismu ve filozofii. Vídeňský nalezinec byl založen v r. 1784 a pražský nalezinec za pět let poté. Patronem se stal císař Josef II. Císař Napoleon nařídil vybudování nalezinců opatřených tornem ve všech departementech jeho říše.

Císař Napoleon vyhlásil po bitvě u Slavkova „státní“ adopci dětí padlých důstojníků a vojáků. Osvojením se nejčastěji řešil osud nemanželského dítěte, tak aby mohlo získat společenské postavení dítěte vlastního práva na dědictví.³⁶

Otázka náhradní rodinné péče se dostává do popředí zájmu veřejnosti i státní legislativy vždy s přílivem sirotků po velkých válkách. Bylo tomu tak po válkách

³⁵ MATĚJČEK, Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, str. 17

³⁶ MATĚJČEK, Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, str. 18

napoleonských i po I. světové válce. Proto P. Vodák pokládá za čtvrtou fázi období první republiky historie a adopce.³⁷

Pátou fází je doba po II. světové válce, byla preferována výchova kolektivní a výchova rodinná byla potlačována. V zákonu o rodině z r. 1963 rodina opět uvedena na první místo mezi výchovnými institucemi, tak se otevřela nová perspektiva adopce a poté pěstounské péči a dalším formám náhradní rodinné péče.³⁸

„Následuje bolestná, srdce rozrývající scéna: loučení dítky s pěstounskou. I takové dítko, s nímž nebylo právě nejcitelněji zacházeno, přilnulo k pěstounce s nejupřímnější láskou něžné duše své, a v obavě, co s ním dále se poděje, bolestně se od ní odlučuje. Neopouštějte mne, maminko, budu vás poslouchati! Bíjte mne, jak chcete, jenom mne zde nenechávejte! – tak bědují tato ubožátka.“³⁹

1.4 Proces odebrání dítěte z biologické rodiny

Dítě je nezletilá osoba. Jako první náznak na problematiku v rodině může poukázat např. lékař, policie, škola, veřejnost. Informace, která se týká problému rodiny, tak by tuto informaci měl získat OSPOD.

Situace, při kterých, je dítě odebráno z rodiny, patří k těm nejnáročnějším životním situacím, které se v rodinném životě mohou odehrát. Velmi důležité by mělo být, aby každý člen, který se nachází v této situaci nějakým způsobem, by měl brát ohled na dítě a aby šlo v první řadě o zájem dítěte. Rodiče jsou zákonnými zástupci dítěte a jsou plně zodpovědní za jeho výchovu, mají tedy rodičovská práva, ale i také nezpochybnitelné povinnosti.⁴⁰

Nastane-li situace, že dítě opouští rodinu ať už z jakýchkoliv důvodů, mělo by být informováno a tím pádem nastává důležitá úloha pro sociálního pracovníka, který tuto situaci dítěti sdělí. Dítě může přejít do širší rodiny či jiného rodinného prostředí anebo do ústavní výchovy. Sociální pracovník by si měl najít prostor pro vysvětlení životní

³⁷ MATĚJČEK, Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, str. 20

³⁸ MATĚJČEK, Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, str. 21

³⁹ MATĚJČEK, Z., a kol., *Náhradní rodinná péče*, str. 28

⁴⁰ <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/odebrani-ditete.shtml>

situace, co se děje, co bude následovat, kam půjde, co ho bude v nejbližší době následovat, „a to způsobem odpovídajícím věku a rozumové vyspělosti dítěte“.⁴¹

V životě se můžeme setkat s různými situacemi. Rodiče dítěte akceptují rozhodnutí soudu a dítě do jiného rodinného náhradního prostředí doprovází. Ve většině případů je přítomen samozřejmě i sociální pracovník, který působí jako prostředník mezi rodiči a náhradním zařízením či jinou fyzickou osobou, které se tato situace týká. Nastává jiná situace, nepříjemnější situace kdy dochází k tomu, že rodiče nesouhlasí s rozhodnutím soudu, odmítá se podříditi k výkonu soudu. Výkon rozhodnutí řídí soudní vykonavatel, před samotným výkonem projednává soudní vykonavatel postup s příslušným OSPOD. Ten má za úkol upozornit na zajištění podmínek (zajistit z důvodu bezpečnosti autosedačku), rovněž zařídí doklady potřebné k převzetí dítěte zařízením, bývá to v první řadě rodný list dítěte, průkaz pojištěnce, lékařský posudek a zdravotní způsobilosti dítěte k umístění do příslušného zařízení, pokud se nejedná o zdravotnické zařízení. Tento dokument lze zajistit až po samotném odebrání dítěte z rodiny, to znamená v průběhu výkonu soudního rozhodnutí. Dítě je přepravováno služebním vozem soudu, pokud je dítě mladší než 3 let věku, tak nastává, že soudní vykonavatel zajistí převoz za dohledu zdravotnického pracovníka ve zdravotnickém vozu.

Ve většině případů není pravidlem, že dítě v době výkonu rozhodnutí soudu zdržuje ve společnosti rodičů. Často v praxi dochází k tomu, že dítě je v předškolním či školním zařízení. Soudní vykonavatel má povinnost v této situaci informovat ředitele či učitele dítěte před provedením výkonu, aby brali na vědomí životní situaci dítěte.⁴²

Autorka práce uvádí, že dítě odebrané z biologické rodiny může být umístěno do náhradní rodinné péče (adopce, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, svěřením péče cizí osobě, poručenství) nebo do ústavní výchovy (domov pro osoby se zdravotním postižením, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – Klokánek).

⁴¹ § 6 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/7247>>

⁴² Srov. §7-13 Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/7247>>.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl práce, výzkumná metoda, účastníci výzkumu, výzkumné otázky k rozhovoru

2.1.1 Cíl práce

V bakalářské práci použiji kvalitativní výzkum. Bude se jednat o rozhovory s danými osobami, které nějakým způsobem figurují v náhradní rodinné péči nebo osoby, které jsou běžnou veřejností. Zajímá mě jejich pohled na náhradní rodinnou péči a jejich míra informovanosti na dané téma.

Cílem praktické části je zjištění názorů na náhradní rodinnou péči, míru informovanosti tématu.

Cílem kvalitativního výzkumu je porozumět lidem, kterých se rozhovor týká, chápat jejich hlediska, porozumět člověku. Jedná se o odhalení nových skutečností, objevení nových souvislostí. V tomto výzkumu má výzkumník prostor pro vyjádření subjektivních názorů dotazovaného a umožňuje ujasnit si možná nedorozumění v průběhu rozhovoru.⁴³

2.1.2 Výzkumná metoda

Autor Gavora uvádí, že pokud jde o kvalitativní výzkum, jedná se o slovní, výstižný podrobný popis tématu, výzkumník se sblíží se zkoumanými osobami a tím výzkumník pronikne do situace.⁴⁴

Postup při kvalitativním výzkumu se jedná většinou o terénní práci, jde o hluboké poznání a jemnou analýzu konkrétního prostředí. Výzkumník sbírá údaje o daném tématu, jeho následné zkoumání, hlavním rysem výzkumu je intenzivnost, provádíme podrobné zápisky při rozhovoru (poznámky, zápisky, popř. zvukové záznamy).⁴⁵

Podle autora Hendla je kvalitativní výzkum jako hra na detektiva. Výzkumník může otázky modifikovat, nebo doplňovat během výzkumné části. Jedná se o plastický typ výzkumu, hraje zde role pružnosti výzkumu, výzkumník může plasticky pracovat a tím hledat, zkoumat, proniknout hlouběji danému tématu. Analýza dat a jejich sběr

⁴³ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*, str. 32

⁴⁴ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*, str. 31

⁴⁵ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výskumu*, str. 141-171

probíhá současně, výzkumník se snaží získat co největší dávku dat, provede jejich analýzu a po té se rozhodne sám výzkumník, která data jsou důležitá, co je podstatou rozhovorů.⁴⁶

Podle autorů Strauss a Corbinová znamená kvalitativní výzkum jakýkoliv výzkum, jehož výsledků nedosahujeme pomocí statických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Ve skutečnosti termín kvalitativní je zavádějící, jelikož pro každého, to může znamenat něco jiného.⁴⁷

Kvalitativní výzkum se provádí v kontaktu s terénem nebo situací jedince, jde o pozorování jedince, delší kontakt s jedincem, výzkumník se snaží zjistit, proniknout do hloubky studie, pohled na předmět studie. Používají se metody, ale nejedná se o metody standardní. Hlavním instrumentem rozhovoru v kvalitativním výzkumu je sám výzkumník. Do poznámek k rozhovoru zkoumaných jedinců můžeme zařadit videozáznam, audiozáznam, fotografie, deník apod. Kvalitativní výzkumník by neměl po rozhovoru sestavovat skládku, i když by její konečný tvar znal, ale jakožto výzkumník by měl konstruovat obraz, který získává teprve podobu při sběru dat a neustálé poznávání jeho částí. Výzkumník se snaží pochopit jeho aktuální dění a tím si vytváří podrobný popis toho, co zpozoroval, zaznamenal, prožil v daný okamžik rozhovoru. Pro kvalitativní výzkum je charakteristické jeho pružnost a nestrukturovanost.⁴⁸

Interview (rozhovor) se podle autora Chráska jedná o metodu shromažďování dat, která spočívá ve verbální komunikaci mezi výzkumníkem a respondentem. Někdy se v podobném obsahu širšího spektra používá český význam pro slovo interview *rozhovor*. Neznamená to, ale že každý rozhovor se rovná interview, proto autor uvádí, že se jedná o význam přesnější a výstižnější. Interview má oproti jiným výzkumným metodám značnou výhodu a tj. navázání osobního kontaktu, která tak výzkumníkovi umožňuje hlubší proniknutí do náhledů, postojů respondenta. Nastává to, že u interview můžeme pozorovat respondentovo reakce, sledujeme gesta, řeč těla a dle toho můžeme jako výzkumníci se hlouběji tázat a usměrňovat další průběh. Jako další výhodu tohoto kvalitativního výzkumu můžeme považovat navazování přátelského vztahu k respondentovi, ač tato schopnost záleží z velké části na schopnosti

⁴⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, str. 50

⁴⁷ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*, str. 10

⁴⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*, str. 51-52

výzkumníka, tím se otevírá vytvoření atmosféry. Nastane-li atmosféra mezi výzkumníkem a respondentem, která je příjemná, uvolněná, autor uvádí, že se jedná vztah, který označujeme termínem *raport*.⁴⁹

Interview by mělo probíhat za vhodné situace, měl by být k tomu být vytvořen časový široký prostor a přirozené prostředí. Kromě výzkumníka a respondenta by u interview neměl být žádný jiný svědek, pokud se ho téma netýká. Pro výzkumníka je důležité vytvořit podmínky, aby navazoval mezi výzkumníkem a respondentem raport. Respondent jistě ocení, že výzkumník bude taktní a nevtíravý. Na výsledky celého interview má důležitý vliv i úprava tazatele, jeho chování během rozhovoru (např. upjatost, familiárnost atd.) a další jeho charakteristiky osobnosti.⁵⁰

Jak autor Chráska uvádí, tak velký význam interview má přesný záznam, písemný záznam může výzkumník provádět přímo během akce nebo až po jeho ukončení. Provádíme-li zápis během akce, můžeme tím snížit riziko zkreslení výsledků vlivem zapomínání, avšak provádění zápisů odpovědí může znamenat obtížnější navazování kontaktu s respondentem a vytvoření celkově nepříznivé atmosféry rozhovoru. Zaznamenávání odpovědí respondenta až po ukončení rozhovoru, většinou vyhovuje lépe z psychologického hlediska, ale pro výzkumníka to znamená, že by se měl lépe soustředit na přesné zapamatování. Jako vynikající pomocník můžeme použít magnetofon. Vzhledem k tomu, že používání těchto zařízení je pro většinu respondentů běžnou záležitostí, tak rušivý vliv na průběh rozhovoru nebývá rušivý.⁵¹

Je třeba, aby výzkumník vlastnil dovednosti k provozování kvalitativního výzkumu. Mezi dovednosti patří rozeznat a vyhnout se zkreslení, kriticky analyzovat situaci, získat spolehlivé a platné údaje od respondenta a ovládat schopnost abstraktního myšlení.⁵²

Kvalitativní výzkum obsahuje tři hlavní složky. Autoři Strauss a Corbinová představují rozdělení složek. První složkou jsou údaje, nejobvyklejšími zdroji údajů jsou zde rozhovory a pozorování. Druhou složkou jsou různé analytické a interpretační postupy, jejichž pomocí docházíme k závěrům nebo teoriím. Takovéto postupy obsahují techniky konceptualizace údajů. Tento proces, nazývaný „kódování,“ se liší

⁴⁹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*, str. 182

⁵⁰ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*, str. 183

⁵¹ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*, str. 185

⁵² STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu*, str. 11

podle typu výcviku, množství zkušeností a cílů badatele. Jako třetí složkou jsou písemné a ústní výzkumné zprávy kvalitativního výzkumu. Výzkumník může například vyložit souhrnné závěry, nebo naopak detailní rozbor jedné části výzkumu. Je velmi důležité, jak si výzkumník poradí s výzkumnými otázkami, jakým způsobem je bude klást. Otázky, které výzkumník pokládá respondentům v rámci jakékoliv problémové oblasti, jsou zabaleny v kvalitativní terminologii, protože oni se na problémy jinak dívat nedokážou.⁵³

Již výše zmiňované kódování představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a opět složeny novými způsoby. Je to střední proces tvorby teorie z údajů. Analýza v zakotvené teorii se skládá ze tří hlavních typů kódování. Jde o otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Za zdůraznění stojí, že hranice mezi jednotlivými typy kódování jsou uměle vytvořené. Tyto typy nenásledují nutně za sebou jako nějaké stupně. Při kódování v praxi můžete rychle a nevědomky přecházet od jednoho typu k jinému a zpět, zvláště mezi otevřeným a axiálním kódováním. Ačkoliv tyto dva typy se častěji vyskytují na počátku výzkumného procesu, mohou se vyskytnout i u konce. To proto, že při selektivním kódování se téměř vždycky najdou pojmy, které stále ještě nejsou dostatečně propracované či integrované. V této fázi se otevřené i axiální kódování provádí ve prospěch selektivního kódování, a proto jsou v tomto kontextu také trochu jinak „vnímány.“ Definici kódování Strauss s Corbinovou uvádějí jako proces analýzy údajů.⁵⁴

Podle autora Jeřábka může být operace kódování připravena předem. Každá z uzavřených otázek standardizovaného dotazníku má předtištěná políčka, do nichž dotázaný nebo tazatel vyplňují kód (číselné označení) odpovědi. Tuto operaci můžeme však svěřit také tzv. kóderům. Dotazovaní zapisují svou odpověď mimo připravená políčka. Náročnější část práce v rámci operace kódování však spočívá v rámci otevřeného kódování. Výzkumník má za úkol navrhnout kategorie, do nichž jsou zařazovány jednotlivé volně vyjádřené odpovědi.⁵⁵

Autorka Šedřová uvádí, jaký má charakter kvalitativní data a analýzy. Data, která máme k dispozici a chystáme se je zpracovávat, jsou obvykle ve formě textu, jde tedy o

⁵³ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu*, str. 39

⁵⁴ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu*, str. 40-42

⁵⁵ JEŘÁBEK, H., *Úvod do sociologického výzkumu*, str. 93

přepisy rozhovorů, záznamy z pozorování, dokumenty apod. Typický výzkumník stojí před poměrně rozsáhlými korpusy nestrukturovaného materiálu, přičemž jeho úkolem není jen poukázat na zajímavost nasbíraných dat, ale materiál podrobit systematické analýze.⁵⁶

Ve výzkumné metodě provede autorka práce tzv. kódování. Autorka práce si respondenty rozdělila do čtyř skupin a pro každou skupinu respondentů vytvořila otázky k náhradní rodinné péči. Jedná se o relativně malé množství zkoumaných jedinců.

Respondenti se skládají z pracovníků OSPOD, z center zabývajících se náhradní rodinou péčí, rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči a na běžnou veřejnost.

2.1.3 Účastníci výzkumu

Výzkumné otázky k rozhovoru absolvovalo osm osob. První výzkumnou osobou je respondentem žena, která je běžnou veřejností, má vlastní tři děti, druhou výzkumnou osobou je respondentem muž, který má s manželkou v osvojení chlapce, třetí osobou je sociální pracovnice, čtvrtou osobou je žena-pěstounka, má nyní v pěstounské péči dvě děti, jedno dítě má vlastní, v minulosti měla v pěstounské péči tři děti, které jsou nyní zletilé, pátým respondentem je muž běžné veřejnosti, který má dvě vlastní děti, šestou osobou je žena, v osvojení má nyní dvě děti-sourozence, sedmým respondentem je sociální pracovnice a osmým respondentem je muž, nyní má v pěstounské péči, on sám byl vychováván náhradními rodiči v pěstounské péči. Všem osobám byly výzkumníkem položeny výzkumné otázky, které se týkaly náhradní rodinné péče. Ve výzkumné části, ve výzkumném rozhovoru autorka práce uvádí úryvky nejzajímavějších částí z rozhovorů, které proběhly s respondenty.

⁵⁶ ŠVAŘÍČEK R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, str. 207

2.2 VÝZKUMNÁ ČÁST

2.2.1 Výzkumný rozhovor

Jako **první** respondent výzkumné části je žena, autorka práce ji bude dále označovat jako **osoba č. 1**. Po osobní domluvě se výzkumník s respondentem domluvili, že rozhovor proběhne v přirozeném prostředí, tudíž u respondenta doma, aby se cítil dobře, přirozeně, aby nastala příjemná atmosféra. Osoba č. 1 je běžnou veřejností populace.

Všechny respondenty jsem seznámila s tématem a cílem bakalářské práce a ujistila je, že rozhovor mezi námi je zcela anonymní, že jejich výpovědi budou zpracovány a pouze použity pro účely mé bakalářské práce. Respondenti plně souhlasili.

2.2.1.1 Rozhovor s osobou č. 1 (veřejnost)

Uvažujete, či jste uvažovali o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Proč ne? Proč ano? Co Vás odrazuje? Co Vás láká?

„Občas uvažuji, odrazuje mne, že je to trvalý závazek a jsem si vědoma, že dítě nemůžu odložit, když se mi to nehodí. Možná později. Mám tři děti a dvě ještě vyžadují velkou pozornost, tak si plánuji, že až se osamostatní, splním si některé své sny (studium jazyků v zahraničí), na které v současné době nemám čas. Další minus je to, že manžel nesouhlasí.“

Kdyby manžel souhlasil, nebo dejme tomu, že by manžel chtěl, abyste přijali dítě do své náhradní péče, šla byste do toho, i když máte 3 vlastní děti?

„Ne, nešla bych do toho. I přesto, že vím, že by se dítě mělo lépe u nás doma než v domově u tet, ale nešla bych do toho.“

Pokud byste byli osloveni, zda byste přijali dítě do náhradní rodinné péče, dělalo by Vám to problém? (Myšleno například i dítě z širší rodiny, osiřelé, dítě méně známé – souseda....)

„Pokud by se jednalo o osiřelé dítě z rodiny, příp. známé rodiny - nějaká krizová situace - pravděpodobně by mi to nedělalo problém. Pokud by se jednalo o dítě z naší rodiny, to je bez debat, samozřejmě bych ho přijala. Pokud by to bylo dítě vzdálenější,

méně známé, tak tam bych viděla problém s přijetím do péče. Upřímně musím říci, že bych nepřijala dítě. Je něco jiného, když jsou manželé a nemohou mít své vlastní děti, ale беру to ze své stránky a tak říkám, že ne.“

Chápu, jak to myslíte. Narazili jsme na dětské domovy. Myslíte si, že dětem v DD nedají jejich tety to, co dáváte Vy svým dětem doma?

Určitě nedají, ať jsou tety v domovech sebelepší, tak dětem jejich biologické rodiče a jejich opravdový plnohodnotný život nedají. Některé děti z děčáků se budou mít líp v děčáku než doma, např. pro týrání, zneužití, sociálně nevyhovující podmínky atd....“

Myslíte si, že je opravdu vhodné malému dítěti sdělit, že má jiné biologické rodiče? Proč?

„Myslím si, že dítě má právo znát pravdu. Když se pravda dítěti sdělí v klidu a s láskou, myslím, že je to pro něj snazší než když jako dospělé zjistí, že bylo celý život obelháváno. Dnešní doba je zlá a myslím si, že při první příležitosti by mu to společnost dala najevo a tím by to vše bylo těžší.“

Takže byste eventuelně řekla malému dítěti, že nejste jeho pravá máma? Že má jinou mámu? Pochopí to malé dítě?

„ Myslela jsem to tak, že bych to dítěti řekla, ale ne malému. Až by bylo dítě věkově schopné tuto situaci pochopit. Ale říct mu to včas, než to udělá někdo jiný. Pak by byl sakra problém.“

Jak vnímáte náhradní rodinnou péči? Má to smysl, nemá to smysl?

„ Je něco jiného, když jsou manželé bezdětní a touží po dítěti a příroda jim ho nedopřeje. Tam to má smysl pro obě strany, jak pro manžele, tak pro dítě. Vnímám to jako smysluplnou věc, protože se tím pomáhá.“

Myslíte si, že výchova dětí, které vyrůstají v náhradní rodině je náročnější, než výchova vlastních dětí? V čem?

„To nemohu posoudit. Nevím, jestli mohu dát stejnou bezpodmínečnou lásku i dítěti, které není biologicky moje. Když jsou protivné děti, které nejsou moje, ale přesto jsou to děti velmi blízké, někdy zažívám pocity, které u vlastních dětí - když se chovají

stejně nezažívám. Je možné, že náhradní rodič si klade otázku a myslí nad tím jaké by bylo asi jeho vlastní dítě.“

Znáte někoho, kdo má dítě ve své náhradní rodinné péči?

„Ne, neznám.“

Kdybyste měla podezření, že dítě je doma např. týrané, zneužívané, zkrátka, že se něco špatného děje v jiné rodině a dítě tím trpí, nahlásila byste to na odbor sociálních věcí?

„Těžko říct...samozřejmě bych věděla, že bych dítěti pomohla, ale...měla bych strach o svou rodinu. Myslím tím, že bych měla strach, že by se nám ta nefungující rodina mstila.“

Pokud byste to nahlásila na OSPOD, tak ta nefungující rodina by se nedozvěděla, odkud informace přišla. Pomohla byste mu?

„ V tom případě stoprocentně. Nahlásila bych to.“

Jako **druhým** respondentem je muž, který má v osvojení chlapce. Chlapec se jmenuje Vojtěch, chlapce přijali do osvojení, kdy dítěti bylo 5 měsíců, nyní je Vojtovi 20 měsíců. Dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 2**.

2.2.1.2 Rozhovor s osobou č. 2 (osvojení)

K čemu Vás vedlo, že máte v osvojení dítě?

„S manželkou nemůžeme mít bohužel své vlastní děti, manželka prodělala těžkou nemoc. Vlastní děti jsou u nás naprosto vyloučené.“

Jak to začalo? Jak jste přišli na to, že si osvojíte dítě?

„ Já jsem za žádnou cenu nechtěl. S tím přišla manželka. Když nám lékaři řekli, že žena nebude moct přijít do jiného stavu, tak to byla samozřejmě rána. Měli jsme už 5 let po svatbě a tak nějak okolí od nás očekávalo, že budeme mít dítě, pořád se nás vyptávali. Samozřejmě, že nás to zasáhlo oba dva, ale žena přišla s tím nápadem, že si

budeme půjčovat dítě na víkendy z ústavů, kojeňáků, děcáku. O tom jsem nechtěl ani slyšet.“

Muž to bere asi jinak než žena. Vidíte? Co bylo dál?

„No...uběhl zase nějaký ten pátek, žena byla úplně bez nálady, bez života. Prostě to dítě nám strašně v životě chybělo. Vůbec jsme nežili, jen přežívali. I padl u nás doma téma rozvod. Tak jsem hodil zpátečku a začal uvažovat, hledal na internetu centra, ústavy, kojeňáky...Manželka ožila a začali jsme se bavit, jestli do toho půjdeme, jestli já to zvládnu, když to dítě nebude naše vlastní, jestli ustojíme okolí. Věděli jsme, že od rodiny z obou stran budeme mít stoprocentní podporu. Manželka vše zjistila, obtelefonovala a zajistila schůzku se sociální pracovnící.“

To už jste byli rozhodnutí, že do toho opravdu půjdete?

„Jo, to už jsme věděli, že dítě chceme. Jen jsme zjišťovali co dál, co máme pro to udělat, jaký to bude, co máme dělat a tak.“

Tak po té nastal postup na osvojení?

„Jojo, nastal. To bylo hrozný. Nějaký pohovory, samý papírování, musel jsem to říct v práci a hlavně když už nás zařadili do čekatelů, tak jsem myslel, že se mi uleví, ale ne. Ta doba čekání byla fakt hrozná.“

Když to řeknu nevhodně, měli jste nějaké požadavky na dítě?

„Měli, neměli. No, chtěli jsme malé dítě, nejlépe mimino. Takže jsme sociální pracovníci řekli, že bychom chtěli dítě do 3 let. Pohlaví nám bylo jedno. A chtěli jsme dítě bílé.“

Kdyby Vám bylo nabídnuto k osvojení romské dítě, přijali byste ho?

„Nejsem rasista, ale já určitě ne. Myslím, že teď můžu mluvit i za manželku, ta taky ne.“

Jak dlouho jste čekali, než jste si pro chlapce jeli?

„Zhruba třičtvrtě roku.“

Sociální pracovníce Vám dala vědět, že byste mohli mít v osvojení dítě, co vy na to?

„Hned jak nám sociální pracovníce dala vědět, jeli jsme se do toho kojeneckého ústavu podívat, byli jsme netrpělivý, natěšený, zvědavý. Ani nás nenapadlo se nás zeptat do telefonu, jak dítě vypadá nebo tak něco podobného.“

Přijeli jste do kojeneckého ústavu, jaké to bylo? Setkat se, vidět se poprvé s „vaším“ dítětem?

„No jaký. Úžasný. Vojta tam ležel v ohrádce, manželka ho hned vzala do náručí a mně v tu chvíli bylo jasné, že už je náš.“

Co bylo pro Vás nejobtížnější?

„Asi vůbec zažádat o to osvojení. Není to rozhodnutí jen tak. Teda ne pro mě, manželka věděla hned, že si chce dítě osvojit.“

Plánujete Vojtíškovi říct někdy v budoucnu, že nejste jeho biologickými rodiči?

„Když jsme si přivezli Vojtu, tak mu bylo 5 měsíců. On si to samozřejmě nebude pamatovat, až z něj bude velký kluk. Se ženou jsme o tom ještě nějak pořádně nemluvili, ale myslím si, že mu to řekneme. Určitě by se našel někdo, kdo mu to řekne a to bychom nechtěli. Tak doufám, že mu to řekneme první my a ne nějaký dobrák.“

Jaký na to měla názor vaše vlastní rodina, vliv okolí...?

„Od rodiny jsme měli stoprocentní podporu. Jak od naší strany, tak od i od manželky. Sousedí, kamarádi nám taky fandili. Manželka měla těžké onemocnění, takže nám to jen všichni přáli.“

Jaký byl přístup pracovníků, kteří rozhodovali o vašem „náhradním“ dítěti?

„Měla nás na starost jedna paní, s tou jsme si padli do oka. Pomáhala nám, podporovala. Takže bez problémů. Měli jsme štěstí ve všem.“

Jako **třetí** respondentem je žena, dlouholetá sociální pracovníce v terénu, její hlavní náplní je náhradní rodinná péče, pracuje na Městském úřadě, odbor sociálních věcí a zdravotnictví. Dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 3**.

2.2.1.3 Rozhovor s osobou č. 3 (OSPOD)

Kde a jakým způsobem lze požádat o svěření dítě do náhradní rodinné péče?

„Tím, který upravuje legislativa. NRP může zprostředkovávat pouze obecní úřad s rozšířenou působností - bere žádosti, tj. kompletuje spisovou dokumentaci o zájemcích, posléze se z nich stávají žadatelé a dokumenty jsou OSPODem tj. obecním úřadem odesílány na krajské úřady, kde se provádí psychologické vyšetření žadatelů, příprava v kurzech a následně jejich zařazení, či vyřazení z evidence osob vhodných stát se pěstouny, osvojiteli, pěstouny na přechodnou dobu. NRP -je ale i příbuzenská - tam se nežádá, ale podává se návrh u soudu. Náhradní rodinná péče nahrazuje péči biologické rodiny“.

Existuje u pracovníků OSPOD jednotný postup v situaci, kdy je nutné odebrat dítě z biologické rodiny?

„Jednotný postup při odebrání dítěte z biologické rodiny není. Každá situace se hodnotí individuálně. Jednotný postup nastává ve chvíli, kdy je rozhodnuto, kterou cestou se bude situace dítěte dále řešit.“

Je součástí tohoto postupu úvaha, snaha umístit dítě do NRP?

„Jako první se řeší, zda by šlo dítě umístit v rámci rodiny (jednání s rodinou, podání návrhu u soudu, podpora biologické rodiny, ochranná opatření, to znamená, že nastane zákaz rodičovského styku). Jako druhý krok by následovalo umístění do zařízení, vytipuje se vhodné zařízení, zde hraje roli, zda má dítě výchovné problémy, jakého je věku, jaká má specifika, např. mentální postižení, psychiatrická diagnosa, psychický problém. Další možnost je jeho umístění v PPD- perspektiva následného umístění v rámci klasické PP, do rodiny. Cílem není děti stěhovat, ale stabilizovat. Některé děti nechtějí do náhradní rodiny - přihlíží se k věku a k nabídce volných náhradních rodin. Ne každý pěstoun je ochotný přijmout dítě, které potřebuje náhradní rodinu“.

Takže chápu dobře, že na prvním místě je snaha umístit do NRP?

„Jojo, přesně tak. Prostě umístit dítě do NRP je první a snaha od pracovníků na prvním místě. Je to nejjednodušší-nejlepší v rámci rodiny, dítě neztrácí jistotu nějakého zázemí. Většinou to bohužel, ale v praxi takhle nefunguje“.

Existují nějaké situace, kdy jsou pěstouni osvobozeni od poplatků?

„Jasně. Jsou osvobozeni od poplatků v MŠ, ve zdravotnictví. Pěstouni se musí informovat průběžně, neboť tyto záležitosti se velmi pružně mění“.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nařizuje pěstounům uzavřít tzv. dohodu o výkonu pěstounské péče. O co se jedná?

„Dohoda s doprovázející organizací- jde o doprovázení. Povinnosti a práva upřesňuje zákon 359/99 Sb., o SPOD. Praxe je různá, někteří pěstouni nechtějí neziskovky, chtějí OSPODy, tak jim to vyhovovalo-považují neziskovky za narušitele soukromí. Jiní pěstouni jsou nadšení a těží z toho, že jsou poskytovány nové informace, že jim někdo organizuje volný čas, že mají šanci potkat jiné pěstouny, seznámit se atd...Rozdíly v přístupech pěstounů jsou ovlivněny charaktery, osobnostními rysy atd...“

Lze osvojit zletilého?

„Samozřejmě za podmínek, které stanoví nový Občanský zákoník. Toto není v režii OSPOD“

A obrací se na Vás lidi s touto možností? Že by chtěl člověk osvojit zletilého?

„Jojo, to obrací. Už se s touto otázkou klienti na nás obrátili“.

Lze dítěti svěřenému do adopce měnit křestní jméno?

„To jde, identitu dětí novela NOZ posílila. Pracovníci OSPODu pomáhají sepisovat osvojitelům návrhy a v mém případě se pokusí poprvé podat návrh na změnu i příjmení ke zdejšímu soudu přibližně za 3 měsíce v souvislosti s podáním návrhu na svření dítěte do osvojení. Nelze žádat změnu jména a příjmení při podání návrhu na svření nezletilého dítěte do péče před osvojením“.

Mění křestní jméno osvojitelé?

„Jo, mění. V 99% ano“.

Jak jsou při rozhodování o zařazení do evidence žadatelů posuzovány jejich příjmy?

„Příjmy musí být stabilní, měly by být takové, aby bylo možné předpokládat, že jsou tito lidé schopni i do budoucna zajistit potřeby přijatého dítěte. Nezaměstnanost je

patologický jev, ve společnosti a je zde odůvodněná obava o souvislost se zadržitelností. Žadatelé se posuzují přísně individuálně“.

Je možné zařazení do evidence, jestliže je jeden z manželů nezaměstnaný?

„Obtížná životní situace může samozřejmě potkat každého z nás, důležité je posouzení schopnosti zorientovat se a obtížnou situaci řešit a vyřešit. Je-li živitel rodiny zaměstnan, jeho příjem není minimální mzda a od manželky se očekává, že po přijetí dítěte nastoupí na rodičovskou dovolenou a v době čekání na „miminko“ je nezaměstnaná, tak je to určitě menší překážka, než kdyby to bylo naopak“.

Mohou o adopci žádat jen manželé, kteří nemohou mít vlastní dítě?

„O adopci, čili osvojení mohou žádat i lidé, kteří mohou mít vlastní děti. Stává se často, že neplodnost u žen je prolomena ve chvíli, je-li jim zprostředkováno osvojení cizího dítěte. Znáám spousty rodin, které si osvojili dítě, a žena chvilku poté otěhotněla, když dlouhá léta nemohla. Tedy mají skoro dvojčata, ač jedna dívka je vlastní a jedna osvojená. Rodina působí šťastně.“

Tak to je moc hezké. Jste v kontaktu s rodinami?

„Jsem. Sem tam si napíšeme, oni mi třeba pošlou fotku, jak se děti mají atd...Je to moc příjemné a pro mě takové to nakopnutí a dá mi to další chuť do práce“.

Je osvojení anonymní? (mohou náhradní rodiče vědět, odkud dítě pochází, info o rodičích...)

„Jistě, osvojení je anonymní, je-li zprostředkované poté, co uplynou 3 měsíce od prohlášení biologické matky o tom, že souhlasí s osvojením svého dítěte bez vztahu k určitým osvojitelům- §825, 826 NOZ. Jde-li o obecné informace o dítěti- tyto informace se mohou dostat od sociálních pracovníků zařízení, do kterého byly děti před osvojením umístěné, či od příslušných OSPODů- které vedou opatrovnícké spisy podle místa trvalého pobytu dítěte. Informace jsou pro osvojitele velmi důležité, ale jsou jim poskytovány ve chvíli, kdy o ně sami stojí. Mnohdy informace o rituálech původní rodiny mohou pomoci při odhalení zlovyků, přejatých zvyklostí dětí pomohou k přijetí vhodných opatření k nápravě chování, k přijetí vhodné stimulace, k věnování pozornosti zdravotním handicapům, ke sledování a prevenci vzniku nějakých konkrétních patologií, k prevenci propuknutí dědičných chorob, atd...“

Jako **čtvrtým** respondentem je žena - pěstounka. Má vlastní dceru, věk 24 let. Nyní má v pěstounské péči dvě dívky, věk 7 let a věk 9 let. Dívky přijala pěstounka z FOD Klokánek. V minulosti pěstounka pečovala o tři děti v pěstounské péči, nyní věk 27 let, 23 let a 19 let. Pěstounka žije sama bez partnera. Dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 4**.

2.2.1.4 Rozhovor s osobou č. 4 (pěstounská péče)

Jedná se o dítě ze širší rodiny?

„Jak se to vezme, holky mají starší sestru, ta je nechtěla, biologický otec se nezajímá, matka nezvládala, pak i zdravotně, vloni na podzim zemřela. Za tátu považují pána, se kterým jejich matka nějaký čas žila. Pán se s holkami stýká a volají si. Snažím se to pomalu odbourat, je to také sociální případ, narušuje mi výchovu a některé vzpomínky nejsou nejlepší. Je to docela obtížné, holky ho mají rády, ale zase jim připomíná nehezke věci co se děly u něho a i pak co odešly. Jejich sestra má taky teď zájem, když budou pobírat sirotčí důchod.“

Jednali byste stejně? Jaké jsou klady, záporny pro NRP?

„Rozhodla bych se asi stejně, mám ráda děti a v minulosti jsem už pěstounkou byla, dětem je teď 27,23,19 let, ale jedno jsem neměla do zletilosti. Teď mám 7 a 9 let jsou super, holky. O Klokánu, jak tomu říkáme, tak holky nechtějí ani slyšet, nemají taky dobré vzpomínky na některé tety. Já osobně pro NRP jsem na stoprocent, i když žiji sama, mohu jim dát víc než v ústavní péči. Rozhodně jsem proti tomu, aby byly děti (baťůžkáři) jak se jim říká. To s NRP nemá nic společného, citově se upnou a jdou zas o dům dál, to je mi hodně proti srsti.“

Holky nemají ty nejlepší vzpomínky na Klokánkovi, vyprávěly Vám co se tam dělo?

„Jojo, vyprávěly. Opravdu hrozné. Některé tety tam nemají co dělat!!! Ale mají jednu oblíbenou tetu a s tou si volají každou chvíli.“

Co bylo pro vás nejobtížnější?

„Asi to čekání, jaké dítě nebo děti to budou, prostě nevědomost. A co hlavně- ta první návštěva, to seznámení, je nejlepší být sám sebou a nepřetvařovat se, děti to prokouknou a pak je to daleko těžší se k nim dostat. Já zabodovala, až jsem byla překvapená. Při druhé návštěvě v Klokane, už mi nechtěly pustit domů.“

Jaký na to měla názor vaše vlastní rodina, vliv okolí...?

„S mojí rodinou jsme daly hlavy dohromady, všichni to odsouhlasili, hlavně moje vlastní dcera 24let, říkala, ať už abych děti měla a tolik se nestarala o ni. Teď mi se vším pomáhá, bere si holky na výlety, do kina atd. A okolí, jak kdo, někdo kouká divně, ale většina to bere velmi kladně a drží mi palce.“

Jaký byl přístup pracovníků, kteří rozhodovali o vašem „náhradním“ dítěti?

„Na pracovníky na sociálce mám štěstí, jsou super, se vším mi pomůžou, poradí a jsou rádi, když je z mé strany zpětná vazba.“

Pokud jste do své péče přijali malé dítě, plánujete mu říci v budoucnu, že nejste jeho biologickými rodiči?

„To se mě netýká, holky už jsou větší, ale jsou pro, říci to hned, když k vám dítě přijde, nebo až bude věkově schopné to pochopit. Zůstanete bez zbytečných strachů a starost, kde, kdo a co poví. Samozřejmě se musí citlivě. Já jsem holek teta a levá maminka, už mi kolikrát i mami řekly, ale půjde to pomalu, jsou zvyklé z Klokane na tety, tak jim to jde líp z pusy.“

V kolika letech jste si holky vzala do péče?

„Jedné bylo 5 let a druhé 7 let“.

Holky jsou z Klokánka?

„Jojo, jsou. Holky říkají Klokane. Nerady vzpomínají“.

Vzala jste si holky, abyste jim pomohla?

„No určitě, to byl jediný důvod. Chtěla bych jim vynahradiť city, lásku, zázemí, výchovu, pravidla, rodinu, normální běžný život.“

Nelíbilo se jim v Klokánu?

„Nemůžu říct, že by se jim tam nelíbilo, spíše řeknu, že se jim tam nelíbilo s tetami, tety se jim tam nelíbily. Moc o tom doma nemluvíme už, ale zezачátku hodně holky povídaly. Některé tety se k nim chovaly opravdu strašně“.

Jak jste na holky přišla?

„Jednou byla akce ve městě, děti z Klokánka tam měly vystoupení. Já tam byla s kamarádkou a jejím synem. Tam jsem holky poprvé viděla, dala jsem se tam s nimi do řeči. S jejich jednou tetou jsem si zjistila další informace, zda je možné děti navštívit a tak podobně“.

Byla jste se podívat v Klokánku a tam jste na ně poprvé přišla? Nebo přes úřad sociálních věcí?

„Za holkami jsem se byla podívat. Navštěvovala jsem je, vzala jsem je třeba na krátkou procházku na zmrzku a tak. Od května holky jezdily ke mně na víkendy, než skončil školní rok, tak jsem si je s vysvědčením vezla domů.“

Požádala jste o pěstounskou péči na úřadě?

„Ano, na úřadě.“

Co se dělo potom?

„Musela jsem projít školením, psychotesty, doložit zdravotní dokumentaci a všelijaká potvrzení.“

Za jak dlouho jste si holky přivezla domů od požádání úřadu?

„Dá se říct, že za chvíli, asi za 4 měsíce. Mezi pěstouny jsem byla zařazena v prosinci 2012, koncem února 2013 mi holky byly nabídnuty a v červnu jsem je už měla doma.“

Uvádíte, že jste jedno z dětí v minulosti neměla do zletilosti, proč?

„Protože mi Kubu sebrali a vrátili ho zpět ke své matce, která si odseděla ve vězení trest.“

Aha, to bylo pro Vás asi nepříjemné, ne? Nebo spíše pro Kubu?

„No, jasně, že jo. To bylo hrozné. Ale hůř to snášel Jakub. Bylo mu 14 let, když mi ho sebrali, u sebe v péči jsem ho měla od jeho půl roka života, takže si odkroutil do zletilosti u matky ten čas a pak se osamostatnil, naštěstí. Mezi tím několikrát od matky utekl atd...“

Stýkáte se s dětmi, které jste měla v minulosti v pěstounství?

„Stýkáme se, se všemi dětmi. Víím, že už jsou velké, dospělé, ale pro mě to budou děti pořád. Moje děti. S Kubou jsme se stýkali, i když bydlel u své matky.“

Máte vlastní dceru -24 let, děti v minulosti co jste měla v pěstounství, jsou věkově blízko k Vaší vlastní dceři. Co ona na to?

„Když jsem si vzala první dítě do péče, tak dcera byla malá. Byla jedináček, byly jsme samy bez jejího otce, takže to brala bezvadně. Měla svého vrstevníka, kamaráda, společníka. Bylo to moc fajn. Dcera byla ráda, hrály si, blbly spolu a tak.“

Jako **pátým** respondentem je muž, dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 5**. Osoba č. 5 je běžnou veřejností populace.

2.2.1.5 Rozhovor s osobou č. 5 (veřejnost)

Uvažujete, či jste uvažovali o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče? Proč ne? Proč ano? Co Vás odrazuje? Co Vás láká?

„Nene, nikdy mě to nenapadlo. Máme s partnerkou dvě děti. Nechtěl bych dítě, když není moje vlastní vychovávat“.

Pokud byste byl osloven, zda byste přijali dítě do náhradní rodinné péče, dělalo by Vám to problém? (Myšleno například i dítě z širší rodiny, osiřelé, dítě méně známé – souseda....)

„Kdyby se jednalo o dítě z naší rodiny, tak to je jasný, že by mi to problém nedělalo. Sousedovo dítě? To je divný, nenapadlo by mě si vzít do péče sousedovo dítě“.

Tím pádem by dítě muselo jít např. do dětského domova. Myslíte si, že dětem v DD dají tety, co o ně pečují to, co Vy doma vlastním dětem?

„No, to určitě nedají. Doma je doma a vlastní dítě je vlastní dítě“.

Myslíte si, že je opravdu vhodné malému dítěti sdělit, že má jiné biologické rodiče? Proč?

„Určitě by to dítě vědět mělo. Kdyby bylo dítě starší, tak to je jasný, čím nejdřív mu to říct. Pokud je dítě hodně malé, tak bych mu to taky řekl. Měl bych strach, jak by se dítě pak zachovalo, kdyby mu to řekl někdo jiný“.

Takže byste eventuálně řekl malému dítěti, že nejste jeho pravý táta? Že má jiného tátu? Pochopí to malé dítě?

„ Nejsem v té situaci, tak to nemohu tvrdit na stoprocent, ale když tak nad tím přemýšlím, v budoucnu bych to dítěti řekl. Počkal bych, až by byl větší, až by na to měl věk, to pochopit“.

Jak vnímáte náhradní rodinnou péči? Má to smysl, nemá to smysl?

„Tak smysl to určitě má. Děcáky jsou plný a je plno rodin bez dětí. Pomůže to jak dítěti, tak partnerům, co nemohou mít děti“.

Myslíte si, že výchova dětí, které vyrůstají v náhradní rodině je náročnější, než výchova vlastních dětí? V čem?

„Těžko říct v čem...Musím upřímně říct, že mně osobně by dělalo problém vychovávat dítě, kdyby nebylo moje vlastní“.

Znáte někoho, kdo má dítě ve své náhradní rodinné péči?

„Znám. Mám kolegyni, ta měla manžela. Její manžel zemřel a nechal po sobě dvě děti. Jejich matka je bůhví kde. Tak ta kolegyně si vzala do pěstounství ty manželovo děti, aby nemusely děcka do děcáku“.

Kdybyste měl podezření, že dítě je doma např. týrané, zneužívané, zkrátka, že se něco špatného děje v jiné rodině a dítě tím trpí, nahlásil byste to na odbor sociálních věcí?

„Rozhodně jo. Nejdřív bych to probral se svou partnerkou, ale nahlásil bych to“.

Jako **šestým** respondentem je žena, která má v osvojeních dvě děti-sourozence. Autorka práce ji bude dále označovat jako **osobu č. 6**.

2.2.1.6 Rozhovor s osobou č. 6 (osvojení)

K čemu Vás vedlo, že máte v osvojení dítě?

„Co nás vedlo? No, vlastně to, že nemůže mít vlastní děti. A život bez dětí si nedokážu představit“.

Jak to začalo? Jak jste přišli na to, že si osvojíte dítě?

„S manželem jsme se snažili dlouho, několik let o dítě. Po neustálých návštěvách u lékařů, u léčitelů apod...se stále nedařilo. Lékaři do teď nepřišli na problém, co nám bránilo přijít do jiného stavu. Po několika pokusech umělého oplodnění to stále nevyšlo. Vyzkoušeli jsme snad všechno. A tak jako poslední možnost byla si adoptovat dítě“.

To už jste byli rozhodnutí, že do toho opravdu půjdete?

„Když to řeknu blbě, tak ano. Ono nám totiž nic jiného nezbývalo“.

Co bylo dál?

„Já jsem si našla všechny informace, načetla jsem spoustu věcí co a jak...“

Tak po té nastal postup na osvojení?

„Se sociální pracovníci jsme podali žádost o zařazení do evidence žadatelů, chodili jsme s manželem na kurzy, pohovory, setkávali jsme se s naší sociální pracovnící, ta nás o všem informovala a tak“.

Když to řeknu nevhodně, měli jste nějaké požadavky na dítě?

„Já jsem byla tak zoufalá, že ne. Prošli jsme si těžkými chvílemi, tolik zklamání, byla jsem vyčerpaná. Takže neměli“.

Kdyby Vám bylo nabídnuto k osvojení romské dítě, přijali byste ho?

„Asi jo. Ne asi, ale určitě jo. Opravdu si nedovedu představit život bez dětí, takže by mi bylo jedno, jestli by to bylo romské dítě. Měla bych ho ráda tak i tak“.

Jak dlouho jste čekali, než jste si pro děti jeli?

„Pro mě to byla celá věčnost, ale asi za rok a půl.“

Sociální pracovnice Vám dala vědět, že byste mohli mít v osvojení dítě, co vy na to?

„Mně se otočil život vzhůru nohama. Nedá se to popsat. A nakonec místo jednoho dítěte, máme dvě“.

Když jste dostali děti do své péče, kolik jim bylo let?

„Martínkovi byly 2 roky a Adélce 3,5 roku. Jsou to sourozenci“.

To je hezké. Jak to vzniklo, že jste si vzali sourozence?

„Vzniklo to hlavně nečekaně. Jeli jsme si původně pro Adélku, ta už měla přes 3 roky, tak měla jít do dětského domova z kojeneckého ústavu. Když jsme je viděli pohromadě v ústavu, tak jsme je přece nemohli rozdělit. Řešili jsme to se sociálními pracovníci a bylo vymalováno. Nebyli jsme s manželem už jen dva, ale hned čtyři“.

Přijeli jste do kojeneckého ústavu, jaké to bylo? Setkat se, vidět se poprvé s „vaším“ dítětem, teda s vašimi dětmi?

„Všude kolem byly děti, malé děti, miminka. Bylo mi hrozně. Tolika ženských se trápí, že nemůžou mít děti a tady byl plnej kojeneckej ústav dětmi. Přišlo mi to líto, že ženský můžou mít děti, rodí o stošest a jejich děti jsou v ústavu. Ale vidět ty naše děti, ještě byly spolu pohromadě, tak to bylo krásný, věděla jsem, že je takhle budu mít doma“.

Co bylo pro Vás nejobtížnější?

„Na osvojení asi nic. Já jsem prostě toužila po dětech, teda s manželem oba dva jsme toužili po dětech, takže po všech těch problémech s otěhotněním jsem obrněná a v osvojení pro mě nebylo, dá se říct nic obtížného“.

Plánujete dětem říct někdy v budoucnu, že nejste jejich biologickými rodiči?

„Plánujeme. Sice jsme si vzali děti malé, ale nikdo nikdy neví, jak se situace v životě vyvíjí, tak bych nerada, abych děti zradila a neřekla jim to. Byla by to zatajená lež“.

Jaký na to měla názor vaše vlastní rodina, vliv okolí...?

„Rodina nás podporovala, věděli, jak jsme po dětech toužili. Kamarádi a známí nám drželi palce, aby nám to vyšlo“.

Jaký byl přístup pracovníků, kteří rozhodovali o vašich „náhradních“ dětech?

„Přístup se všemi pracovníky, se kterými jsme se setkali, byl skvělý, pomáhali nám, o všem informovali. Nemůžu si stěžovat. Moc je chválím“.

Jako **sedmým** respondentem je žena, sociální pracovnice v terénu, její hlavní náplní je náhradní rodinná péče, pracuje na Městském úřadě, odbor sociálních věcí a zdravotnictví. Dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 7**.

2.2.1.7 Rozhovor s osobou č. 7 (OSPOD)

Kde a jakým způsobem lze požádat o svěření dítě do náhradní rodinné péče?

„Žádá se na MěÚ nebo Magistrátu příslušného dle trvalého bydliště.“

Existuje u pracovníků OSPOD jednotný postup v situaci, kdy je nutné odebrat dítě z biologické rodiny?

„Každý případ je jiný a záleží na zdravotním stavu dítěte a případně na dalších okolnostech. Ale pokud se dítě odebírá, tak je přímo dané, že se musíme dotazovat, zda jsou volní pěstouni na přechodnou dobu, a když ne, tak se dítě umísťuje do zařízení.“

Je součástí tohoto postupu úvaha, snaha umístit dítě do NRP?

„Pokud se dítě odebírá, tak je přímo dané, že se musíme dotazovat, zda jsou volní pěstouni na přechodnou dobu, a když ne, tak se dítě umísťuje do zařízení.“

Takže chápu dobře, že na prvním místě je snaha umístit do NRP?

„Ano, to je prvořadé.“

Existují nějaké situace, kdy jsou pěstouni osvobozeni od poplatků?

„Pěstouni jsou osvobozeni od placení školného v MŠ.“

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nařizuje pěstounům uzavřít tzv. dohodu o výkonu pěstounské péče. O co se jedná?

„S rodinou se může více pracovat, mohou se jí poskytovat školení, konzultace, realisti péče, kterou si nemusí hradit.“

Lze osvojit zletilého?

„Ano, to jde“.

A obrací se na Vás lidi s touto možností? Že by chtěl člověk osvojit zletilého?

„Ještě se mě na to žádný klient nedotazoval.“

Lze dítěti svěřenému do adopce měnit křestní jméno?

„Lze. A je to dobře, já to považuji za dobrý krok dopředu.“

Mění křestní jméno osvojitelé?

„Není to pravidlem, ale mění. Po rozhovoru s osvojiteli, kteří to udělali, tak z nich cítím, že mají lepší jakoby pocit, je to pro ně tak lepší, snadnější.“

Jak jsou při rozhodování o zařazení do evidence žadatelů posuzovány jejich příjmy?

„Zase je to individuální, to záleží na okolnostech, jak dlouho je nezaměstnaný a proč. V dnešní době je to problémové. Dnes je práce, zítra být nemusí. Žadatelé nesmí mít insolventi nebo exekuce.“

Je možné zařazení do evidence, jestliže je jeden z manželů nezaměstnaný?

„Ano, to je možné.“

Mohou o adopci žádat jen manželé, kteří nemohou mít vlastní dítě?

„Ne, žádají i ti, kteří již děti mají, ale potom se dostávají pod prvožadatele. A většinou se u nich přeměňuje žádost o adopci na žádost o pěstounskou péči.“

Jste v kontaktu s rodinami, které jste měla na starosti?

„Jsem a je to bezvadný. Rodiče napíšu mail, jak se mají, jak se dětem daří atd...nebo třeba probereme daný problém, pošlou mi pohled z rodinné dovolené. Je to

supr. V tom je ten smysl práce, když vidíte, že např. dítě z neprospívající rodiny je najednou šťastné, spokojené.“

Je osvojení anonymní? (mohou náhradní rodiče vědět, odkud dítě pochází, info o rodičích...)

„Osvojení, tedy adopce je anonymní, je-li zprostředkované poté, co uplynou 3 měsíce od prohlášení biologické matky o tom, že souhlasí s osvojením svého dítěte bez vztahu k určitým osvojitelům- §825, 826 NOZ. Pokud sám osvojitel žádá o nějaké informace o dítěti, může mu je poskytnout sociální pracovnice, která pracuje v zařízení, kde je dítě umístěno, anebo od OSPODu, mluvíme o obecných informacích. Pro osvojitele jsou to velmi důležité informace a mohou snadněji se začleňovat s dítětem, poznávat se atd...“

Jako **osmým** respondentem je muž – pěstoun. On sám vyrůstal v dětském domově, když respondentovi bylo 5 let, tak ho přijali do pěstounské péče jeho náhradní rodiče. Se svými biologickými rodiči se stýkal, ale bere své pěstouny jako své vlastní rodiče. Nyní vychovává muž jedno vlastní dítě a dvě děti v pěstounské péči. Dále autorka práce bude označovat respondenta jako **osobu č. 8**.

2.2.1.8 Rozhovor s osobou č. 8 (pěstounská péče)

Jedná se o děti ze širší rodiny?

„V pěstounské péči máme 2 děti. Obě dvě děti pocházejí z velkých rodin, ale bohužel byly v dětském domově, nikdo z rodiny, ani z jedné si dítě nevzali k sobě.“

Jednali byste stejně? Jaké jsou klady, zápory pro NRP?

„Rozhodně ano. Já sám jsem byl od mala po dětských domovech, cestoval jsem sem a tam, jeden děcák zrušili, tak nás šoupli do jinýho, tam se pak musely nějaké děti převést jinam, protože kapacita byla plná a tak dokola. Takže bych jednal stejně. Klady vidím ve všem, zápory žádné. Dítě má být doma, pokud je to možné, tak spokojené a s rodiči, pokud ne s biologickými rodiči, tak s náhradními rodiči. Děcák je děcák.“

Co bylo pro vás nejobtížnější?

„Když jsme žádali o pěstounství, tak jsme měli už 1 vlastní dítě, takže jsme jen čekali, zda se to podaří, nebo ne. Nejobtížnější pro nás nebylo nic, chtěli jsme pomoci dětem, které chtějí bydlet doma.“

Jaký na to měla názor vaše vlastní rodina, vliv okolí...?

„Naše vlastní dcera se samozřejmě těšila, těšila se na kamaráda. Manželky rodina ze začátku nechápala, ale pak to brala v pohodě. Moje rodina, teda moje pěstounská rodina byla nadšená a tam to bylo v naprostém klidu.“

Jaký byl přístup pracovníků, kteří rozhodovali o vašem „náhradním“ dítěti? O vašich náhradních dětech?

„Jako všude- je to o lidech. Ne každý sociální pracovník dělá věci s čistým štítem a svědomím. Taky jsme natrefili na dobré a méně dobré sociální pracovníky. Ale hlavně, že těch dobrých pracovníků je většina.“

Pokud jste do své péče přijali malé dítě, plánujete mu říci v budoucnu, že nejste jeho biologickými rodiči?

„To se nás netýká, my máme děti, ví, jak se věci mají, že byly v dětském domově a ví, kde jsou jejich rodiče. Ale určitě jsem pro, aby to každé dítě vědělo. Okolí a lidi jsou zlý a zlí lidi se radují z cizího neštěstí“.

V kolika letech jste si děti vzali do péče?

„Pepíkovi bylo 12 let a Julce 8 let.“

Jak jste na děti přišli? Jen tak jste se byli podívat v DD?

„Chtěl jsem se podívat do jednoho z mého dětského domova, tak jsme se tam s rodinou jeli podívat. Tam jsme přišli na děti.“

Za jak dlouho jste si děti přivezli domů od požádání úřadu?

„Nebylo to jednoduché. Děti se mezitím stěhovaly do jiného děčáku, tak sociálním pracovnícím trvalo, než se vyřídí papíry a tak dále. Ale za necelý rok už byli u nás“.

Máte vlastní dceru. Co ona na to?

„Tady je to úplně bez problému. Děti jsou věkově blízko u sebe, takže pro ně paráda, jsou to kamarádi. Všechny děti ví, jak vlastní nebo pěstounské, jak se věci mají, jsou hodně chápavý. Oni sami děti mezi sebou nedělají rozdíly a my se ženou už vůbec.“

2.2.2 Vyhodnocení

V praktické části byly výzkumnou metodou provedeny rozhovory s respondenty. Rozhovory absolvovalo osm respondentů, respondenti tvořili skupiny žen i mužů, autorka práce oslovila sociální pracovníce zabývající se náhradní rodinnou péčí, osvojitele, pěstouny a osoby, kterých se náhradní rodinná péče netýká, ale z jejich pohledu autorka práce získala názory, jak se jim tato péče jeví.

Osoby č. 2, č. 4, č. 6 a č. 8 mají děti v osvojení či v pěstounské péči. Ani jednu osobu autorka práce neznala, přes sociální pracovníci dostala na tyto lidi kontakt, autorka práce se s nimi spojila a domluvila si s respondenty osobní schůzky. Při osobní schůzce každý respondent působil velmi příjemně, mezi výzkumníkem a respondentem nastala příjemná atmosféra, o tématu náhradní rodinná péče nedělala respondentům problém hovořit, byli plně otevření, svěřovali se s osobními životními zkušenostmi a tím se výzkumník mohl vžít do jejich pocitu a tím hlouběji se zamýšlet nad tématem. Z osmi respondentů byli tři muži a pět žen, jeden muž- osoba č. 2 je osvojitel, druhý muž – osoba č. 5 zastupoval běžnou veřejnost a třetí muž – osoba č. 8 je pěstoun. Bylo zajímavé pozorovat a hlouběji se vcítit do mužských názorů a pohledů na stejné téma. Muži se lišili tím, že někdo má vlastní děti, někdo bohužel nemohl mít vlastní děti a i muž, který má vlastní dítě a přesto další děti přijal do své pěstounské péče. Je to tím, že lidi se rozhodují v těžkých životních situacích svým daným okamžikem, vlastní životní zkušeností. Muž- osoba č. 5 má vlastní dvě děti a uvedl, že by žádné jiné dítě do péče nepřijal, dělalo by mu problém vychovávat jiné dítě, pokud není jeho vlastním dítětem. Muž – osoba č. 2 má v osvojení malé dítě, bohužel ze zdravotních důvodů své manželky nemohou vychovávat vlastní dítě. Je fascinující se položit, vcítit do názorů lidí. Z pěti žen byly dvě sociální pracovníce, dvě ženy, které mají ve své náhradní péči děti a jedna žena z veřejnosti, která nemá s náhradní péčí žádné spojitosti. Respondent, žena – osoba č. 6 uvedla v rozhovoru, že její touha po dítěti byla tak veliká, mateřské pudy tak silné, že by přijala do své náhradní péče „jakékoliv“ dítě, na otázku výzkumníka, zda by přijala romské dítě, ihned souhlasila, že ano, že by jí to nedělalo problém, touha po dítěti byla neskutečně silná. Na stejnou otázku odpověděl muž – osoba č. 5 opačným názorem, nikdy by nepřijal romské dítě do své náhradní péče. Tím je výzkum zajímavý a otevírá lidem další dveře na zamyšlení. Dalšími respondenty byly ženy, z toho dvě

sociální pracovníce, jedna žena pěstounka a žena, která má tři vlastní děti, zastupovala běžnou veřejnost. I zde se samozřejmě liší názory, je pochopitelné, že je k tomu vedou jejich životní situace. Každý se k tomuto tématu jinak zachová, jinak vysloví. Ten rozdíl tam znát musí být, je velice zásadní, zda se jedná o osoby, které jsou bezdětné či nikoliv. Osoba č. 4, autorku práce velice oslovila, zaujala. Při rozhovoru se o tomto tématu široce rozpovídala, výzkumníka zcela pohltila informacemi o pěstounské péči a o dětech, které v péči má. Jako největší zděšení a zklamání autorka práce získala při rozhovoru s osobou č. 4, když se dozvěděla, že zařízení, ve kterém byly děti dříve, než u pěstounky doma není takové, jaké by mělo být. Autorka práce je přesvědčená, že některé pracovníce v zařízeních, kde děti potřebují okamžitou pomoc, tak zaměstnanci nejsou vhodně vybrány, neměly by být zaměstnávány v těchto zařízeních pro ohrožené děti. Jako důležitý životní rozhodnutí se shodli všichni respondenti na tom, že dítě, které je v náhradní rodinné péči by mělo znát a vědět, že má jiné biologické rodiče. Každý má na to právo, tak i dítě by tuto informaci mělo získat včas a tím předejít nepříjemným komplikacím do budoucna. Na otázku osvojencům a pěstounům, zda by udělaly stejný krok, zda by přijaly dítě opět do náhradní péče, tak se shodují, že ano. Všichni respondenti vidí v tomto tématu kladné stránky, že pomohou jak dítěti, které potřebuje rodinu, rodinné zázemí, tak pomohou i samy sobě, touží po dítěti a tuto touhu si splní, tak nevidí žádné záporné stránky. Ani jeden z respondentů, tedy z osvojitelů a pěstounů nemají negativní názor na sociální pracovníky.

Obě sociální pracovníce, osoba č. 3 a osoba č. 7 uvedly, že jejich snaha je nejprve umístit dítě do náhradní rodinné péče a pokud se nenajde vhodný kandidát, pokud se nezdaří, tak nastává krok následného umístění do domova či zařízení. Ale jako prvotní je umístit dítě do rodiny. Velkým a milým překvapením bylo zjištění, že sociální pracovníce mají zpětnou vazbu od rodin s dětmi, které jsou umístěny v náhradní rodinné péči. Toto zjištění cítí autorka práce jako spokojený krok, jak od pracovníků, tak od rodin.

Autorka práce si je jista, že lidé, kteří se rozhodnou k tomuto kroku vlastní velký kus odvahy a patří jim velký obdiv. Autorka práce si myslí, že jako důležitý krok vpřed, je, že osvojení není anonymní, tím se budoucím náhradním rodičům usnadní adaptace nového člena do jejich rodiny, je pravděpodobné, že se tímto krokem může předejít

nepříjemným situacím a s dítětem mohou navázat snadněji kontakt a rodinná adaptace v novém prostředí by mohla proběhnout snad lehčeji.

Neexistuje žádný jednotný postup při odebrání dítěte z biologické rodiny. Každá situace se hodnotí individuálně. Neexistuje žádný vzorek pro tuto nelehkou životní situaci, jak v rozhovorech odpověděly sociální pracovnice.

Osoba č. 1 ve výzkumném rozhovoru uvedla, že by měla obavu o svou vlastní rodinu, pokud by byla svědkem toho, že v rodině se děje něco nevhodného, nenahlásila by to na úřad. Po hlubším rozhovoru, že podání informace na sociální úřad je anonymní, tak osoba č. 1 pozměnila na tuto věc názor a určitě by tuto nepříjemnou informaci podala, jelikož by viděla, že by ona sama pomohla dítěti, které chováním své rodiny trpí, a tudíž vidí jako šťastnou cestu mu pomoci.

Osoby běžné veřejnosti spolu s autorkou práce získaly díky této výzkumné metodě pohled na náhradní rodinnou péči při výzkumných rozhovorech jako smysluplnou životní událost.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo vymezit základní pojmy týkající se náhradní rodinné péče, její vývoj, proces odebrání dítěte z biologické rodiny a právní řád náhradní rodinné péče. V základních pojmech se vyskytují různé formy náhradní rodinné péče a v praktické části bylo zjištění názorů veřejnosti, ve výzkumné části jsem získávala informace od sociálních pracovníků na dané téma, jaký je postup při řešení situace a pohled rodin, které mají ve své náhradní péči děti, jednalo se o osvojení a pěstounskou péči.

Vývoj dítěte je úzce spjatý s prostředím, ve kterém vyrůstá. Nejdůležitější základnou v životě dítěte je jeho potřeba kontinuity s osobami, se kterými jsou primárně blízké, pocit stálosti, který je navozen, a stabilita. Prožití vzájemných vztahů je klíčové pro zdravý vývoj dítěte. Umístění dítěte do náhradní rodinné péče s sebou přináší značný zásah do života dítěte a silně ovlivňuje jeho psychický i tělesný vývoj. Důležitou roli hraje narušenost vztahů s biologickými rodiči, specifické traumatické zážitky, emocionální narušení v důsledku umístění do náhradní péče a nutnost přizpůsobení se náhradnímu prostředí.

Autorka práce je přesvědčena, že náhradní rodinná péče má smysl. Vnáší to velký smysl do života dětem, které se ocitly v nepříznivé životní situaci a značný smysl to má pro páry, které jsou bezdětné. Po výzkumné metodě autorka práce došla k významným informacím ohledně náhradní rodinné péče a získala pohled lidí, které mají v osvojení či v pěstounské péči děti. Děti jsou do náhradní rodinné péče odebrány z biologických rodin, z kojeneckých ústavů, z dětských domovů či z fondu ohrožených dětí Klokánek. Při výzkumných rozhovorech bylo získáno několik názorů od lidí, které mají vlastní děti, nemají v náhradní rodinné péči žádné dítě. Jako velký postřeh ve výzkumné části autorka práce získala, že muži a ženy mají odlišný názor na toto téma. Respondenti se shodli v názoru, že dítě v zařízení, které by mu mělo vynahradit rodinu, tak žádné zařízení toto nesplňuje. Nikdo nemůže v zařízení nahradit rodinu, ani domácí prostředí. V tomto je náhradní péče nenahraditelná. Sociální pracovníce, které mají v pracovní náplni zajistit rodinnou péči, pokud není možná v biologické rodině, tak se snaží jako první krok vyhledat náhradní rodinnou péči, až poté připadá v úvahu zařízení. Respondenti, kteří mají v osvojení či v pěstounské péči děti se shodli, že v budoucnu

plánují svým dětem v péči říct, že jejich děti mají biologické rodiče. Náhradní rodiče by nerady zklamaly, a tato informace by mohla narušit jejich vazby a rodinný vztah by se narušil. Jako důležitou informaci je třeba zmínit, že osvojitelé mají možnost změnit dítěti křestní jméno.

Jeden z respondentů, osoba č. 4 - žena pěstounka uvedla, že dívky, které má u sebe v péči nerady vzpomínají na zařízení, kde strávily nějakou dobu, co byly odebrány svým biologickým rodičům z péče. V tomto případě pro dívky byla značným přínosem do života pěstounská péče.

Rodiny, se svými vlastními dětmi neuvažují o způsobu náhradní rodinné péče a nevyužily by této možnosti. Při rozhovoru ve výzkumné části autorku práce velmi zaujal rozhovor s osobou č. 8. Jedná se o osobu mužského pohlaví, nyní má v náhradní rodinné péči dvě děti. Úvaha, že muž do péče přijme děti z dětského domova ho inspirovala, jelikož on sám vyrůstal jako dítě v dětském domově, v životě se na něj usmálo štěstí a jeho náhradní pěstounské rodiče ho přijali, tudíž chtěl pomoci i on dítěti a obohatit ho citem, láskou, důvěrou, která v dětských domovech chybí.

Závěrem bych chtěla podotknout, že náhradní rodinná péče má ve světě svůj velký smysl a několik lidí na světě může učinit šťastnými.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- GABRIEL, Z., NOVÁK, T., *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3
- GAVORA, P., *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rouš. české vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-223-2391-8
- HENDL J., *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál s.r.o., 2005. ISBN 80-7367-040-2
- HOLUB, M., NOVÁ, H., HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině, Komentář a předpisy související*. 7. vydání, Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-517-6
- CHRÁSKA, M., *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: GradaPublishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4
- JEŘÁBEK, H., *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-662-5
- KOVAŘÍK, J. A KOL., *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál s.r.o., 2004. ISBN 80-7178-957-7
- MATĚJČEK, Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-2523-2
- MATĚJČEK, Z., *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál s. r. o., 1994. ISBN 80-7178-304-8
- NORTHRUPOVÁ, CH., *Od prvního početí po stáří*. New York: Bantam Books, 1998. ISBN 978-80-7249-250-3
- NOVOTNÁ, V., BURDOVÁ, E. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí*, Komentář. 3. Vydání, Praha: Linde nakladatelství s.r.o., 2007, 466 stran, ISBN 978-80-86131-72-6
- RYSKA, R. *Právo pro střední školy*. 5. vydání, Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-832-0
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J., *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Nakladatelství Albert, 1999. ISBN 80-85834-60-X
- ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
- ÚLEHLA, I., *Umění pomáhat*. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-85850-69-9

VÁGNEROVÁ, M., *Psychický vývoj dětí v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2012. ISBN 978-80-87455-14-2

VOCILKA, M., *Dětské domovy v České republice I. – teoretická východiska*, Praha: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy 1999

ZEZULOVÁ, D., *Domov je místo, odkud tě nevyhodí...ani když vyrosteš*. Praha: Smart Press, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-87049-50-1

ZEZULOVÁ, D., *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál s.r.o., 2012. ISBN 978-80-262-0065-9

Vydalo Ministerstvo práce sociálních věcí ČR, *Jak na náhradní rodinnou péči*. Na poříčním právu 1, 128 01 Praha 2: 2009

Internetové zdroje:

MINISTERSTVO PRÁCE SOCIÁLNÍCH VĚCÍ [on-line]. *Definice sociálně-právní ochrany dětí* [citováno 15.10.2010]. Dostupné z <http://www.mpsv.cz/cs/7242>

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/ pěstouny/ pěstouny na přechodnou dobu.

Příloha č. 2: Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/ pěstouny/ pěstouny na přechodnou dobu. ČÁST A – ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE, ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně), ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCTNOSTI (vyplní žadatelé společně), ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně).

Příloha č. 3: Fotografie

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobytu: Obec: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Cizinec - adresa pobytu: Obec: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Rodinný stav:	Telefon: E-mail:

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem: za jménem:
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:
Místo trvalého pobytu: Obec: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Cizinec - adresa pobytu: Obec: Ulice: Č. p. ⁴⁾ : Č. orient.: PSČ:	
Rodinný stav:	Telefon: E-mail:

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se **osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu**^{*)}, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, **souhlasím – nesouhlasím**^{*)} s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne^{*)}

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku **Rodné příjmení** vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce **Rodné číslo** v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

^{*)} Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne _____ . _____ . 20

podpis žadatelky

V _____ dne _____ . _____ . 20

podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádosti naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.

ČÁST A– ÚDAJE O ŽADATELI/ŽADATELCE

I. OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení:
příjmení: Datum narození:

Rodné

Státní příslušnost:

Národnost:

Náboženské vyznání:

Jazyk/y používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa:

Pobyt na adrese od:

Telefon:

E-mail:

II. VZDĚLÁNÍ (uved'te název školy, vyučení, odborné zkoušky)

☐ základní

☐ vyučen – obor:

☐ středoškolské:

☐ vyšší odborné:

☐ vysokoškolské:

Jiné odborné zkoušky:

**III. ZAMĚSTNÁNÍ (uved'te název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání
max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)**

.....
.....
.....
.....
.....

IV. ZÁJMY

.....
.....
.....
.....
.....

V. ZKUŠENOSTI S PÉČÍ O DĚTI

Věnoval/a jste se péči o děti
- v rámci výkonu zaměstnání?

☐ ano
☐ ne Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- v rámci dobrovolné činnosti?

☐ ano
☐ ne Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

- jinde?

☐ ano
☐ ne Kde a jak:

.....
.....
.....
.....
.....

VI. ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

☐ ano
☐ ne Jakým:

.....
.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

☐ ano
☐ ne Jaké:

.....
.....
.....

Užíváte trvale léky?:

☐ ano
☐ ne Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

☐ ano; jaké odbornosti ☐ ne

ZDRAVOTNÍ STAV

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

☐ ano ☐ ne

Jaké:

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a Vy?:

.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

☐ ano ☐ ne

Kdy a jaký:

Zůstaly Vám nějaké následky?:

☐ ano ☐ ne

Jaké:

Byl/a jste někdy hospitalizován/a pro duševní onemocnění?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním:

.....

Byl/a jste vyšetřen/a nebo ambulantně léčen/a u neurologa, psychiatra či psychologa?

☐ ano ☐ ne

S jakým onemocněním:

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

☐ ČID ☐ ID ☐ ne

Dg.:

.....

Léčil/a jste se s nějakou závislostí (drogovou, alkoholovou, hráčskou, jinou): ☐ ano ☐ ne

Kdy a s čím:

.....

.....

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

☐ ano

☐ ne – proč:

VII. RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:.....

Sourozenci:

☐ ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

Věk, pohlaví:

☐ ne

VIII. PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné

příjmení: Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V

roce: Kdo podával návrh na rozvod?

☐ vy

☐ bývalý/á manžel/ka

Důvod:

Děti z předchozích manželství:

☐ ano

Kolik:

☐ ne

Jste s dětmi v kontaktu?

☐ ano

Jak často:

☐ ne

ČÁST B – ÚDAJE O DĚTECH (vyplní žadatelé společně)

DĚTI i dospělí žijící mimo rodinu

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postížení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postížení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postížení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

- ☐ dítě ze současného vztahu ☐ dítě partnera ☐ dítě partnerky
☐ osvojené v roce ☐ v jiné formě náhradní rodinné péče od roku

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo?

Kam?

Zdravotní stav:

- ☐ dobrý ☐ jiný (postížení, odborné lékařské kontroly, atd.)

ČÁST C – ÚDAJE O DOMÁCNOSTI (vyplní žadatelé společně)

I. BYTOVÉ POMĚRY

Žijete v: ☐ rodinném domě ☐ v bytě

o velikosti (uveďte rozlohu i počet místností):

Dům/byt, ve kterém žijete? ☐ je ve Vašem osobním vlastnictví
☐ užíváte na základě nájemní smlouvy
☐ užíváte na základě podnájemní smlouvy
☐ užíváte na základě jiného oprávnění, jakého?
.....

Máte zahradu? ☐ ano ☐ ne

Máte nějaké domácí zvíře? ☐ ano Jaké?
☐ ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ☐ ano ☐ ne

Žije s Vaší rodinou (kromě dětí uvedených v další části) někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?
.....
.....
.....
.....

II. LOKALITA

Jak byste charakterizovali lokalitu, ve které žijete? (samota, vesnice, historické centrum města, klidná vilová čtvrť apod.)
.....
.....
.....
.....
.....

Občanská vybavenost:

Dostupnost mateřské školy:
.....
.....

Dostupnost základní školy:
.....
.....

Dostupnost dětského lékaře:
.....
.....
.....

III. FINANČNÍ SITUACE

Příjmy pravidelné:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ☐ ano ve výši (obvykle za rok):
☐ ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ☐ ano ve výši:

Jaké:

- ☐ ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ☐ ano odměna pěstouna ve výši:
☐ ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ☐ ano ve výši:

Jaké:

- ☐ ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Výdaj:

- ☐ ano ve výši:
☐ ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ☐ ano ve výši:

Jaká:

.....

- ☐ ne

ČÁST D – PŘEDSTAVY A OČEKÁVÁNÍ (vyplní žadatelé společně)

I. OČEKÁVÁNÍ

Zde uveďte, proč jste se pro náhradní rodinnou péči rozhodl/la/li, co od přijetí dítěte očekáváte, kdo se nejvíce na péči o dítě bude podílet, zda plánujete opustit zaměstnání atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

II. PŘEDSTAVY O PŘIJATÉM DÍTĚTI

Uveďte své představy o přijímaném dítěti/dětech (např. věk, jaké zdravotní omezení u přijímaného dítěte jste připraveni zvládnout apod.), zda máte zkušenosti s výchovou dětí v náhradní péči, eventuálně s problémy ve výchově dětí; atd.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedení nepravdivých údajů může mít za následek nezařazení nebo vyřazení mé žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče.

Souhlasím s uchováním a zpracováním osobních údajů uvedených v dotazníku v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění.

Datum:

Podpis žadatele:

Podpis žadatelky:

Příloha č. 3 – dívky v dětské jídelně, rozhovor s respondentem č. 4

